

Jak je to ve skutečnosti

III.

Jestliže v otázce demokracie, shlížejíce na katastrofy v okolí, máme právo na hrdost, tedy, pokud se týká otázky sociální, nemůžeme být pyšní. Po převratu, v prvním zanícení dobrých úmyslů, se dokonce tu a tam prohlašovalo, že my, národ československý, rozřešíme sociální otázku. Jestliže toto byl opravdu náš cíl, pak jsme zcela nepochybně utrpěli naprostou blamáž. Rozřešili jsme sociální problémy asi tak, jako problém čtvrtého prostoru. Na tomto poli nevyznamenalí jsme se ničím originálním. Idealistický zápal brzy ochladl. Všechny strany přijaly po převratu slušný sociální program — bez velkého užítku. Ještě někdy vodí svou mládež do archivu, aby se na něj podívala, ale velká většina vůdců jest, dovolíte-li tak říci, v tomto ohledu studená jako psí čumák. Jsou to pozitivisti, a řešení sociální otázky nepatří do kategorie politického pozitivismu. Je zle, a proto se každý stará sám o sebe. Schází vzpruha celkového sociálního idealismu.

Ačkoliv uplynulo patnáct let republikánského života a republikánských možností, lidé, kteří dříve byli chudí a ubozí, zůstali takovými. Několik těch pokusů a náběhů, které jsme učinili, bylo smeteno tragedií světové krise hospodářské. Počet lidí, kteří nemají co jíst a kde spát, dokonce se zvětšil proti dobám předválečným. Existující bída musí se chmurně dotýkat všech srdcí, která nejsou kamenná. Nezaměstnanost nabyla rozsahu, jakého jsme dosud nepoznali. Když před třemi lety označil ministr Bechyně teprve vzrůstající se nezaměstnanost za národní katastrofu, byl pokárán všemi důstojnými zástupci koaliční studenosti. Není dovoleno děsit, bylo mu řečeno; zaspívejte nám raději nějakou ukolébavku. Od té doby byla cena ukolébavek odhalena jakožto nepatrná. Všichni, i ti, kdo se dlouho vzpírali (patřila k nim řada lidí velmi oficiálních), byli nuceni pohledět do výhně krise, a dělají se jim z toho mžitky před očima.

Krisi jsme byli vrženi do sociálního primitivismu i tam, kde jsme už činili pokusy jej překonat. Mnoho lidí je přinuceno žít v podmínkách, vhodných pro barbary. Kterou vládu z toho obvinít? Který ministerský předseda to způsobil? Která strana je zejména vinna? V tom, že u nás sociální otázka nebyla rozřešena, není žádné speciální československé provinění. Neúspěch udal se ve dvou etapách: 1. v letech konjunktury jsme nedošli tak daleko, abychom demokracii politickou podložili demokracií hospodářskou — ale v tom jsme se podobali celému ostatnímu světu, nebyli jsme ani chytřejší ani hloupější než on; 2. v letech krise jsme pak ztratili všechno, co se dalo ztratit, nechali jsme lidi zbídačit ostudným způsobem — ale i v tom zase stojíme na úrovni celého ostatního světa, nejsme na tom ani lépe ani hůře. Nebylo by spravedlivě říci, že jsme zapadli do svého zvláštního bahna. Je to bahno kolektivní světové mizerie. Starší, moudřejší a zkuš-

nější státy ocitly se v stejné bídě. Není jednotlivých vinníků. Je společný vinník světový, velká internacionála nepochopení a egoismu. Hněváme se na naše průmyslníky — ale jsou průmyslníci angličtí, francouzští, němečtí lepší? Je kapitalism v jiných zemích prozíravější, a jsou tam demokrati odhodlanější? Zaslужujeme určitou míru pohrdání, ne však více, než ostatní. Zatím ještě nikde ve světě nevidíme, že by dovedli lépe vyřešit hlavní přítomný problém: jak z průmyslové racionalisace učinit prostředek k blahu všech, místo aby byla téměř prostředkem zkázy. Racionalisace padla jako neblahé překvapení na mysli nepřipravené. Ještě ani nikde jinde nepochopili, že dokonale racionalisovaný průmysl je neštěstím, jestliže nebude podniknuta také změna v sociálním řádu, a že následky této zatím nesnáze přinášející rozumnosti lze řešit jenom trojím způsobem: buď trvalými armádami nezaměstnaných, tak, jak se to zatím dělá, nebo zkrácením pracovní doby, jak se to zatím nedělá, nebo zdvihnutím životní úrovně všech vrstev, aby dokonale uspořádaná a s nejmenšími ztrátami pracovní energie působící výroba měla pro koho vyrábět. Moderní výroba je Goliáš — svým sociálním systémem ji nutíme, aby pracovala jen pro žaludek malého Davida. A pak jsme tak naivní, že se podivujeme že nemá většinou co dělat. Oč stouply možnosti výroby za posledních dvacet let! A o kolik proti tomu stouply možnosti konsumu? Tento nepoměr uvrhl celý svět do zmatku. Co se bude ještě musit stát, aby vládnoucí pochopili, že ke goliášské výrobě patří goliášský, ne davidovský konsum? Že moderní konsum znamená konsum veliký? Že rozsah spotřeby z předválečných let je zastaralý?

Ale to jsou problémy světové, a my jen svým dílem přispíváme k obecné nechápavosti. Celek světa se na tyto věci dívá konservativně — a naše vina je jen v tom, že nemáme ani dost originality ani dost síly, abychom rozřešili to, co jiní se obávají řešit. Dokonce nemůžeme ani tvrdit, že na nás jest, abychom udávali tempo. Dokud jsme exportním státem a musíme se svými výrobky ucházet o přízeň světového trhu, nemůžeme sami ani zkrátit pracovní dobu ani platit vyšší mzdy a zámyslně pozdvihovat tak životní míru průměru, neučiní-li totéž i naši konkurenti. Neboť naši odběratelé by nás za náš idealism neodměnili, nýbrž potrestali: kupovali by prostě od těch, kteří jsou lacinější.

My tedy ani sociální otázku, ani hospodářskou krisi sami řešit nemůžeme. Jako malý stát budeme musit přijmout výsledky řešení světového. Jak patrně, máme aspoň omluvu. Celý svět žije trapně v onom nepříjemně nedefinitivním, přechodném stavu jako my. Nikde není blaho domovem. Francouz, Angličan, Američan, Němec, Rus, Čech — všichni mohou srovnávat jen počet záplat na svých kalhotách.

To je část patnáctileté bilance, která také musí být uvedena, ovšem s politováním: nepodařilo se nám nastolit vládu nějakého významného sociálního dobra.

Co bylo v tomto ohledu ve starém světě špatného, zůstalo skoro beze změny. Tato cesta je ještě skoro celá před námi.

Výše byla učiněna zmínka, že jsme dosud státem exportním. Na stranu pasiv v patnáctileté bilanci třeba zapsat, že, jak se ukazuje, nemáme tuto okolnost pro budoucnost zajištěnu. V posledních třech letech bylo jí tak otřeseno, jako dosud nikdy. Rozklad světového obchodu, zaviněný světově rozšířenými snahami po autarkii, učinil z faktu našeho vývozu, na který jsme se zvykli dívat jako na přirozený, velmi nejistou položku. Teprve teď bojuje se o strukturu našeho státu a o výši naší životní úrovně. Bude-li náš export poražen, bude-li nutno průmysl okleštit na stav, vhodný pro domácí spotřebu, vyjdeme z mlhy této krise jako národ chudý, ačkoliv jsme do ní vešli jako národ bohatý.

Tento zápas děje se, bohužel, bez dostatečného porozumění naší největší strany, agrární. A ostatní strany nejsou ani dosti sjednocené ani energické, aby vybojovaly takovou linii zahraniční politiky, která jediné hodí se pro stát, jehož blahobyť byl založen na vývozu.

V této věci je na konci patnáctého roku každý, kdo vidí jasně, skličován těžkými starostmi.

Jiné pasivum patnácti let: slovenský problém, kterého se nám dostalo zároveň s republikou, je v takovém stavu, že nikdo se nemůže odvázat jej prohlásit za zdravý. Tady jsme dokonce pracovali od desíti k pěti. Pocit jednoty, který existoval po převratu, byl nejpovážlivějším způsobem oslaben. Počet Slováků, kteří hledají svou hrdost v neústupném prohlásování, že jsme dva národy, které mimo vnější státní rámec nemají nic společného, se zvětšil tragickou mírou. Zde, na této vnitřní frontě, jsme na tom rozhodně hůře, než dříve.

Můžeme snad doufat v uklidnění, až se zmírní hospodářská krise. Slovenský autonomismus je částí světového chvění, světové psychosy, způsobené touto krizí, která všechny protiklady přiostrhuje. Podivná a zlá to doba. Dokonce i v klidném Švýcarsku nastal takový pozoruhodný zmatek, že tam bylo na ulici zastřeleno pětadvacet lidí, což se v této idyllické zemi nestalo snad od dob Tellových. Jak, když jsou všechny národy a rasy vzrušeny, bychom mohli doufat, že Slováci vzrušení nebudou a že nebudou hledat, kde vybit své vnitřní napětí? Musíme trpělivě snést, že je vybíjejí na nás. Není pro nás jiné rady. Uklidnění hospodářských poměrů přinese také uklidnění duševní. Pak, doufejme, povolí i Slováci ve své nervosní pýše, které se dnes oddávají, a která, kdyby potrvála, by oslabil a naši i jejich bezpečnost.

Fakt, že slavili jsme patnácté výročí státu v době kruté světové hospodářské krise, vrhal temné stíny na toto jubileum. Také zahraniční ohrožení státu, vzniklé vítězstvím hitlerismu v Německu, je do velké míry následkem této krise, která každou vášeň zvětšuje. Návrat normálnějších poměrů učiní i naši posici příznivější. V jak velkou míru normálnosti smíme doufat v nejbližší době, to ovšem nikomu není zcela jasno.

F. Peroutka.

poznámky

Pochybnosti o organisaci Nejvyšší rady obrany státu

Na návrh předsedy státu jmenoval prezident republiky členy Nejvyšší rady obrany státu. Jejím předsedou je samozřejmě ministerský předseda Malypetr a jeho zástupcem náměstek předsedy vlády, tóno času ministr železnic Bechyně. Dále však byli jmenováni:

Ministr národní obrany Bradáč.
Ministr zahraničí dr. Beneš.
Ministr pošt a telegrafů dr. Franke.
Ministr obchodu dr. Matoušek.
Ministr unifikací dr. Srámek.

Jako poradci (s poradním hlasem) jsou členy Nejvyšší rady generální inspektor generál Surový a náčelník hlavního štábu generál Krejčí.

Výběru ministrů, kteří byli jmenováni, je třeba věnovat trochu pozornosti. Nemíníme v výběru osob, ale resortů, jak je předseda vlády pro návrh prezidentovi republiky vybral. Tedy ministr národní obrany a ministr zahraničí do rady, bránící stát, nesporně patří. Jejich úřad je určuje k tomu, aby bděli nad bezpečností státu. Jezen má úkol pečovat o takovou politiku, která by nás nevedla do válečných konfliktů, druhý pak musí v míru dbát, aby armáda byla tak silná, aby se ministr zahraničí mohl při kterémkoliv jednání opřít o její dobrou pověst a sílu. V případě války je ministr národní obrany ústavně odpověden za její výsledek. Dále by nesporně do Nejvyšší rady patřil ministr vnitra. Kdo ví, v jak úzké součinnosti i v míru je četnictvo s armádou, jak blízko k sobě mají a kolik záleží na souhře šefa zpravodajského oddělení hlavního štábu a šefa státní policie, jistě nebude pochybovat o tom, že ministr vnitra má být členem Nejvyšší rady obrany státu. Škoda, že je ministrem vnitra právě nepolitik, odborník. Patrně proto se do rady nedostal. Stejně by bylo nutné posadit do Nejvyšší rady ministra financí. Nic se bez něho neobejde. Co je platno dělat plány, dohadovat se o nařízeních a zákonech, organisovat a reorganisovat, když není slyšen hlas toho, kdo má klíč od pokladny. Zvláště v této době, kdy ministr financí třikrát obrací každou korunu v ruce než ji vydá, kdy je samozřejmě nucen šetřit, tedy zvláště nyní by měl sedět v Nejvyšší radě. Jedině pod tíhou argumentů ministra zahraničí a ministra národní obrany, kdyby je přímo vyslechl v radě, musel by otevřít armádě státní pokladnu. Ministr financí však členem rady pro obranu státu není. Škoda že i on je právě nepolitik, odborník. Patrně proto se do rady nedostal. Také ministr veřejných prací patří do Nejvyšší rady. On je to, který konec konců rozhoduje o stavbě silnic a mostů, tak důležitých pro armádu! Žádný ministr veřejných prací nemůže tušit, které silnice právě potřebuje generální štáb pro svoje plány, jak únosné mosty by prospěly v různých nástupových pásmech dělostřelectva atd. On je také zasobovatelem armády, aspoň pokud vojsko potřebuje uhlí, minerální oleje, on je pánem nad vodními cestami a do jeho resortu patří civilní letectvo, s nímž bychom museli pro válku počítat, jako s civilním letectvem počítají všechny státy. Náhodou je ministrem veřejných prací lidovec a jeho členství v Nejvyšší radě bylo by i v souhlase s koalickým klíčem. Nebyl však jmenován a lidovou stranu zastupuje v radě monsignore Srámek, ministr unifikací. Jakou souvislost má nefungující ministerstvo unifikace s národní obranou, nepodaří se ovšem asi vysvětlit nikomu. Konečně do Nejvyšší rady obrany státu patří ministr železnic. Na jeho resortu závisí zdar mobilisace a nástupu. Ministr železnic, zaplať bůh, členem Nejvyšší rady je. Kdo však ví, byl-li by, kdyby nebyl náhodou také náměstkem ministerského předsedy. Při této logice a kdyby se byla podařila Malypetrovi podzimní rekonstrukce kabinetu, mohl být náměstek ministerského předsedy ministrem školství a mohli jsme mít v Nejvyšší radě obrany státu nejen ministra unifikací, ministra pošt a obchodu, ale také ministra školství.

Armádě se mělo dostat prostřednictvím Nejvyšší rady obrany státu pevného a dobrého politického vedení a zároveň ovšem zajištěné spolupráce se všemi resorty státní správy, na něž je armáda odkázána. Vyjmenovali jsme tyto resorty a zřejmě i jejich úkoly; při podrobném výčtu by jich ovšem bylo na několik stránek. Tak jak je po dohodě stran a po návrhu ministerského předsedy Nejvyšší rada obrany státu jmenována, nemůže dát armádě nic víc, než politické vedení, neboť je složena výhradně politicky.

živel byrokratický... at' jde o věci kulturní, sociální, hospodářské, krátce všude a ve všem rozšiřuje se právo a moc administrativy na účet bývalé autonomie..."

„Tato soustředěnost práva a moci v rukou správy, tudíž byrokracie, je v moderním státě, jehož úkoly jsou podstatně jiné, daleko rozšířenější a komplikovanější na rozdíl od bývalé jednoduché administrace, věci samozřejmou a snadno pochopitelnou. To však přirozeně vyvolává nutnost veskrze dobré, ve všem a vždy spolehlivé státní správy a všech jejích orgánů. A zejména v republice, kde lid je sice jediným zdrojem moci, avšak tuto moc nemůže vykonávat sám, nýbrž činí tak prostřednictvím orgánů volených a jmenovaných..."

„Náš způsob doživotního ustanovení zaměstnance má rozhodně přednost v tom, že je tu stabilisace a nepřetržitá souvislost ve správě, bez ohledu k politickým změnám, což má nepopíratelně ohromný význam na vedení státních věcí: to však vyžaduje, aby zaměstnanec věnoval státu, jeho ústavě a jeho základnímu zřízení a samozřejmě potřebám lidu celou svoji osobnost... jakožto pilíř a nositel státní myšlenky a státní existence..."

„Naproti tomu však vzniká státu oproti těm, kteří musí vzhledem k právě uvedeným okolnostem vénovati celku celou svoji osobnost, jistá povinnost zabezpečiti zaměstnance tak, aby klidně a bezstarostně mohl plnit vše, co mu vůle celku přikazuje. Stát, jenž svoje zaměstnance hmotně i mravně nezabezpečí nebo méně jeho nabytá práva, nebo ponechává jeho existenci v nejistotách, naráží tu na jisté choulostivé lidské vlastnosti, vlastní každému, před nimiž do pozadí ustupují zájmy sebe vyšší. Není proto oportunní... chtítí řešit na př. rozpočtové nesnáze pouze na jeho účet..."

„Ztráta důvěry v úřady a soudy byla by počátek konce státní existence..."

„Moc státní více než zákonodárstvím projevuje se státní správou a soudnictvím, a obě tyto funkce vykonávají na občanstvo daleko větší vliv nežli zákony. Proto dobrý politik spíše se ptá, jaká je ve státě administrativa a soudnictví, než zákonodárství... V demokratickém státě, zejména v republice, ani tak nezáleží na zákonech samých... jako spíše záleží na tom, jak a kým jsou plněny..."

To vše, zajisté nutno přiznati, je chvála byrokracie, a chvála nemalá. Věc u nás tak nezvyklá, že čtenář snad málem je ochoten, podezřívavě hledati pramen citátů v některém odborném listu státních zaměstnanců a pomyslit si své o samo-chvále, že?

Nuže, v těchto výrocích nemluví byrokracie o sobě. To mluví o byrokracii ten druhý, zákonodárce; toť řeč senátu Národního shromáždění. Neboť to vše jsou doslovné výňatky ze zprávy ústavně právního výboru senátu ze dne 11. června 1933 (tisk č. 1099) k usnesení poslanecké sněmovny o vládním návrhu zákona o stíhání protistátní činnosti státních zaměstnanců.

Při této příležitosti si tedy dovedli páni senátoři — se sebezapřením zcela účtyhodným — mnohé jasně uvědomiti. A upozorňujeme-li na bystrost jejich postřehu i na upřímnost, s jakou promlouvají o „soustředění práva a moci v rukou byrokracie“, která je v jejich očích „pilířem a nositelem státní existence“, nečiníme to zcela nezištně: chceme totiž právě dnes pánům senátorům připomenouti, na co — podle jejich vlastního soudu — se ptá dobrý politik.

A očekáváme, že i při příležitosti jiné — až totiž se na jejich stolcích ocitnou tisky o nových srážkách z platů státních zaměstnanců, které by všechny ty „nositele státní existence“ ohnuly o notný kousek zemi blíže — očekáváme, že potom pánové vzpomenu tohoto svého moudrého pojetí dobrého politika. Či že by přece právě při této příležitosti páni senátoři na chvilku dobrovolně se vzdali své politické moudrosti?

h. p.

Druhé Národní divadlo

Ve dnech, kdy Národní divadlo oslavovalo svoje padesátiletí, sešel se Sbor pro postavení druhého Národního divadla. Právem bylo by vrátiti se k otázce: potřebujeme druhé Národní divadlo? Otázka, která lehce tomu, kdo jí klade, může vynést podezření, že jest kulturním barbarem. Ti, kteří nám chtějí dáti a postaviti druhé Národní divadlo, měli by říci, co bude s Národním divadlem č. I. Mohou uváděti, že někdy toto divadlo nestačí. Jest to pravda. Ale na špičkový výkon musí se zařizovati elektrárna, nikoliv však divadlo, které ve všed-

ních dnech jest poloprázdné. Počítejme: je-li Národní divadlo deficitní velkými miliony, jak to bude s Národním divadlem č. II? Namítne se, že jde tu o statky duchovní, které nelze jen tak měřiti v milionech Kč. Jest to pravda, ale což platné; je-li jedno divadlo silně pasivní, lze očekávati, že druhé divadlo by podstatně zvýšilo toto pasivum. Sbor pro postavení druhého Národního divadla jistě nechce stavěti druhé divadlo v dnešní krizi. Už proto, že na to nemá. Ale situace se v podstatě pro divadlo nezmění, bude-li krize vystřídána konjunkturou. Mluví se často o krizi divadla. Příčiny krize hledají se ve špatném repertoiru, v poklesu hereckého výkonu, v autorech, kteří nedovedou vytvořiti něco, co by poutalo, aniž by se snižovalo k libivosti. Lze při tomto uvažování použiti rozlišování, kterého se užívá v hovorech o povaze dnešní krize. Jedni říkají, že krize jest konjunkturální, a že se zase vše změní jednou k lepšímu. Druzí jdou hlouběji a říkají, že krize jest strukturální, že má své příčiny v složení, organizaci společnosti a že bez pronikavého léčení to nepůjde. I krize divadla není jen konjunkturální, ale jest také strukturální. To, co říkají někteří lidé s povzdechem: „Dnes divadlo není již tím, čím bývalo,“ není jen povzdech, ale konstatování skutečnosti. Funkce divadla se během doby mění. Ukázalo to jasně i jubileum Národního divadla; ve svých počátcích mělo poslání jiné, než dnes a příčinu toho nelze hledati jen v divadle, ale ve vývoji společnosti, která vedle divadla má řadu jiných institucí, jichž poslání z části se stýká s posláním divadla. Pro naše dědy bylo divadlo něčím jiným, než pro nás, kteří žijeme v době rozhlasu, gramofonové desky, filmu, němého i zvukového, kteří žijeme v dobách podstatně jiných. Změnila se i společnost. Zejména po válce. Neměli jsme před válkou mnoho těch, které bychom mohli nazvati patriciji. Máme však po válce mnoho bohatých lidí. Zájem o umění v těchto vrstvách klesal stejnou měrou, jak rychle a do šířky rostl počet těchto bohatců. Jak chudě myšlenkově a umělecky žije dnešní průměrný český bohatý člověk? Bylo mnoho lidí, kteří začali od píky. Když si pomohli, pořizovali si sbírky, obrazy, knihy, byli rádi, mohli-li si pozvat umělce, ať již to byl zájem pravý nebo povrchní. Dnes tomuto bohatci stačí „Express“. Drobná inteligence jest hospodářským vývojem proletarisována. Mohou o tom vyprávěti ti, kteří prodávají knihy. Nechodí-li tolik lidí do divadla, je-li divadlo — jak s pohodlností říkáme — v krizi, není to jen vinou divadla. Jest to kus vývoje společnosti. Funkce divadla se mění. Jak, těžko říci. Ale sotva tento vývoj lze podchytili budováním nových, velkých, oficiálních scén, jejichž hospodářská pasiva sotva by byla vyvážena uměleckými aktivy. Konec konců: nemáme dosti starostí s jedním Národním divadlem? Nemá dosti starostí jeho správa, která se pokouší s houževnatostí, kterou nutno uznati, sloučiti poslání umělecké se střízlivým počtářstvím usilujícím o to, aby divadlo hospodářsky si co nejvíce stačilo jen samo se svými silami? Nestáčilo by nám jedno Národní divadlo, ale dobré, místo dvou, ale živořících?

V. G.

politika

Miloš Vaněk:

Lion Feuchtwanger čili marnost pouhé slovesnosti

II.

Zajímalo by mne, jste-li pak si, pane horlители, vědom, že svou definicí funkce prózy, svým chápáním — vlastně lépe: nechápáním — lyriky, svým uctíváním kritických hledisek, jež platila kdysi v XIX. století, svou jankovitostí, s níž přezíráte svébytnost a suverenitu básnického zaměření — že tím vším popíráte, co máme za poslední půlstoletí nejlepšího v lyrice i v próze a v literární kritice? Víte, že jste se tuto rozběhl proti křídům nikoli větrného, nýbrž božího mlýna? Proti jasným a nesporným tendencím našeho kulturního vývoje? Proti samotnému osudu? Jste si vůbec vědom, že právě jazyk, řeč, slovo, forma byly nejtvůrčivějšími složkami našeho národního probuzení?

Že právě jen vysoká formální úroveň naší prózy Vás svádí k představě, že jde o „pouhou“ lyriku?

— Pomalu, pomalu, otázka za otázkou. Myslíte opravdu, že naše národní probuzení se dalo jen ve znamení filologie? Že počalo teprve Dobrovským a Jungmannem? Nenapadlo Vás nikdy, že naši dědové potřebovali slovníku ještě také k něčemu konkrétnějšímu než k „probuzení z historického spánku“? Než přišla starost o slovník, byl tu již žhavý zájem o novou práci: o půdu, o les, o nové průmysly, o přírodní vědy. Královská společnost nauk byla založena 1790. Osvícená šlechta a pokrokoví kněží nesli její prapor. Ale pak přišli filologičtí buditelé a budili lid ze sna pouhým slovem. Dnes se zdá, že jen tito romantikové jej probudili. Zapomíná se však, že nové druhy práce, nové činnosti zde byly budikem vydatnějším. Co romantikové hlásali, našlo živnou půdu jen proto, že byla zryta vzestupem techniky a organisovanosti pracovní, jež jsme přejímali ze západu. Průmysl budí národy bezpečněji ze staletých spánků než sebe zanícenější filolog.

— Toť pouhé tvrzení. Co bylo dříve, slepice nebo vejce. Toť Vaše otázka. Což nevidíte, že tato revize nazírání na naši historii je jen potakáním „slepici“, že jest jen dílem primitivního materialismu? Dovolával jste se F. X. Šaldy. Zdali pak jste si přečetl, jak mluví o filologických buditelích? Jak zjišťuje, že náš vývoj počal „od fasády“, úsilím jazykovým, a teprve později nabýval obsahu, jenž jinde byl ztajen pod slovem?

— Děkuju, že to připomínáte. V řadě mozků, jež filosofovaly o našem vývoji, má Šalda zásluhu, že počal rozlišovat mezi „formou“ a „obsahem“ probuzení, že postavil otazník tam, kde byly jen vykřičníky erárního dojetí vlasteneckého. Ale ani „fasáda“ nemohla být budována bez základů. Že byla zahalena mlhami romantismu, je věc našeho zařazení do evropského vývoje, tedy opravdu jen „osudu“ a nikoli „zákona odvěkého“. Teprve koncem XIX. století se nám dostalo první opravdu západnické injekce: realismu Masarykova, jenž čistil vzduch od mlžin romantického optimismu i romantického pesimismu.

— Co s tímto realismem v českém básnictví? Zrodil jen koženost a šosáctví — umění ani špetku.

— Není to tak zlé. V naší próze dospěl k vrcholným dílům — kde básníci líčili vesnici. To je — dosud — nejsilnější její stránka, i umělecky. S městem však si próza, nelyrická próza dosud neví rady. Oko nevidí, ač péro křičí o bolesti a snu. A vidí-li přec, odvrací se jinam. Utíká. Desertuje. Před naší skutečností.

— A Vy byste chtěl oku, jež přece „nevidí“, svěřovat novou funkci? Definovat ji znovu?

— Nehodlám podati novou definici funkce prózy. Chtěl bych jen přispěti, aby tvůrcové si všimli také trochu dosahů své tvorby. Mám podezření, že svůj formální dostřel přeceňují, a nedoceňují dostřel obsahový. Ať kamkoli zaměří svou básnickou pozornost, kritika jim pochvalně přikyvuje. A proto nemá hranic jejich příležitost hrát si jen, kde by měli tvořit.

— V čem je přemíra hry v jejich tvorbě?

— V tom, že nemají vztahu k české současnosti.

— Prosím uctivě, nešlo by to bez zveličování? Vždyť přece poslední romány Boženy Benešové, Marie Majerové, Anny Marie Tilschové jsou zrovna nabity současností?

— Vím. A cítím jako zahanbení, že jste nemohl vedle nich jmenovat také aspoň tři mužské prozaiky.

— Mužské prozaiky? Ale vždyť přece Ivan Olbracht.

— ... se po „Anně proletářce“ obrátil pro látku do Podkarpatské Rusi ...

— ... a Karel Čapek ...

— ... si zajel pro látku do téhož středověku ...

— To je jen shoda okolností. Ostatně část „české skutečnosti“ hrozila Olbrachtovi pro tento „útěk“ žalobou. A Karel Čapek? Po „Hordubalovi“ přilétá přece „Povětroň“.

— Počkejte, takto bychom se nedorozuměli. Mám předtuchu, že „Podkarpatská Rus“ a „okoralost a vypráhlost sujetů“ z české současnosti opravdu spolu nějak hluboce souvisí. Že „oko poučené intelektem a viděním“ neutíká z našeho dneška do XV. století, jímž jest nám Podkarpatská Rus, jen náhodou. Že je to příznak čehosi hluboce znepokojujícího, jakési nebezpečné skutečnosti, jež se nám projeví teprve zítra.

— Nestrašte. V čem vidíte nebezpečí?

— V tom, že „není literatury“ české. Že „jest jen pouhá slovesnost“.

— Zase to XIX. století! Vždyť tohle je zase citát z nějakého starého pána?

— Jest. Z Turgeněva. Ze stati o Bělinském.

— Známe. A víme, v čem vlastně spatřujete vy, sociologující periferie politiky a umění, tu „literaturu“. V Turgeněvch, V Gončarovech, v Pisenských. Ctíte G. B. Shawa, H. G. Wellse, Sinclaira Lewise. Vašemu srdci dovede osud národa cítiti živěji Galsworthy, Szabó a Feuchtwanger nežli Giono, Ramuz či Bernanos. Všude větríte deserci před úkolem do snu. A jaký to úkol si pro nás vymýšlíte? Abychom literaturou napravovali, co vy politikou zbrídíte? Pěkně děkujeme za důvěru! Dělejte lepší politiku a dejte literatuře pokoj! Má jiné úkoly, svoje, vyšší.

— Nemá. Úkol jest jen jeden — pro vědce, umělce i politiky: dobývat onomu druhu organického života, jemuž říkáme lidský rod, stále víc prostoru a svobody ...

— Hm.

— ... aby žil a kvetl těmi vlastnostmi, jež jej odlišují od ostatních rodů ...

— Hm.

— ... ve službě svému poslání, jež ...

— Dost už, prosím. Tohle už není XIX. století, nýbrž patrně — profesor Rádl?

— Nevím. Vím jen, že povinnost dobývati zavazuje neopouštět posic už jednou dobytých. Nezapomínati na ně a neoddávat se hře.

— Odvažujete se snad tvrdit, že básníci čeští ...

— Odvažuji se. Oni jsou, kdož připravují příští, kdož vedou, kdož napínají luk představ dorůstajících pokolení. P r o t o jejich „co“ není lhospojné. P r o t o má obsah jejich tvorby určovati formu, nikoli naopak. P r o t o se hledá poctivý nálezce mezi těmi, kdož ve stínu rozkvetlých dívek hledají ztracený čas. P r o t o závidíme Maďarům Szabóa a Němcům — Feuchtwangera. P r o t o se hledá poučené a ostře vidoucí oko, jež by na básnickou skutečnost povýšilo „trapně samozřejmosti“ a „okoralost i vypráhlost“ českého úhoru. Neboť jedna samozřejmost se nám nechce zdáti českou samozřejmostí: aby českému básníku páchla vražednou bázínou uvědomělá a intelektem vyzbrojená lidská bytost.

Aby před ní utíkal k prostáčkům. Aby sebe sama — své vlastní oko, „vyzbrojené vším věděním své doby“ — viděl tak netragicky, tak zbaveně pathosu a dramatického napětí, že musí utíkat do zbylých časoprostorů, k negrům, do Konga, do Podkarpatské Rusi, aby našel své představivosti živnou rosu inspirace, svým smyslům dosti pestrou podívanou, svému intelektu příležitost k ponoru a své tvůrčí mohoucnosti dosti tvárnou, „nevypráhlou“ látku.

— Mám námitku: jak chcete způsobit, aby básníkovo oko bylo poučeno intelektem, když intelekt vraždí tragiku? Vždyť obyvatel města je bytost tak netragická! Vždyť jeho konflikty už nedrásí srdce! Vždyť už nebojuje s Přírodou či s Bohem, nýbrž jen s magistrátem nebo s ministerstvem národní osvěty! Vždyť jeho existence nevrůstá z půdy, nýbrž z kolektivní smlouvy! Vždyť do všeho leze s otevřenými očima, ví všechno, všechno kalkuluje, má obnaženo i své podvědomí, má zvážen i svůj pud i komplexy, nežádoucí děti vraždí v zárodcích, reguluje sama sebe i své stroje a jen se hemží, hemží! jen pryč, dál od jeho intelektu, ba i od svého vlastního!

— Vy jste řekl.

— Nestydím se.

— Nežádám. Chtěl bych jen, abyste srovnal s tímto svým viděním světa vidění Feuchtwangerovo.

— Také on ve „Válce židovské“ utekl, jak jste se ráčil vyjádřit, do bývalého časoprostoru.

— Ale proč? Aby v něm hledal odpověď na dnešek své rasy, svého národa. Jen vizte, jak současná, živoucí a chvějivá je zkušenostní dřevina jeho historických konstrukcí. Jak nabíjí v úžasných zkratkách několik řádek charakteristiky osob či událostí napětím, jež by jinému spisovateli stačilo na celou knihu. Jak tento náboj sám o sobě Vám napomáhá zpozorovat, že tady jde nikoli jen o silný talent epický, nýbrž současně o jakési zcela celistvé, jednotné, nové a evropsky důsazné vidění světa — ač je demonstrováno jen na bavorských selských, pivních i vládních humnách.

— Nové vidění světa? Co nového je v této směsi expresionismu a „nové věčnosti“, zalité cynismem a posypané buržikoslým pepřem?

— Pathos. Tragické napětí. Bez jediného pathetického slova. Bez jediné tradiční rekvizity tragismu. Citová střídmost, suchost líčení, nedojetá věčnost, odstup, úzkostlivé neztotožnění, cynism cudný jako na fakultě, kniha bez dialogů — a přece: jaké burácení fakt a osudů, jaký výkřik, jaké drama! Jaká lekce všem slovesným čarodějům, klenotníkům, ciselérům, tvořícím jen ze sebe sama!

— Okamžik, prosím. Teď právě mi napadá: není tahle Vaše tiráda krev z krve sovětských faktoviků? „Literatura faktu?“ Literární marxism?

— Není. Všecka čest Vaší informovanosti, ale „faktovici“ jsou teoreticky velmi „nefaktické“ literární tvorby.

— Tak tedy z Vás mluví Plechanov: „sklon k formalismu panuje tam, kde básník má odmítavý poměr k faktu, k „co“, ke skutečnosti a k současnosti, kde je rozpor mezi básníkem a jeho prostředím...“

— Ano, ano, už Vás mám! Vždyť tohle je už dávno překonané hledání kausálního spoje mezi obsahem a formou, naivní výklad estetických zákonů zákony sociálními...

— Hled'te, nepřekonaný: až jednou přijde noc, v níž nebudete moci usnouti jsa znepokojen pomyšlením, jak hluboce jsou spolu spjaty metafyzická filosofie a mystická próza s autokratickou, monarchistickou, feudální a fašistickou politikou; až přijde okamžik, kdy Vám bude jasno, že budoucnost a rozvoj demokracie v této zemi si žádá také svých básníků; až budete osvícen představou, že nelze být suverenním absolutistou v básnickém zírání a demokratem v sociálním zakotvení — pak bude čas, abychom se přeli o kausální spoje mezi obsahem a formou.

— Do té doby rád přenechám násilné vnášení politických hledisek do vědy, do filosofie a estetiky Leninovy.

— Neučiníte dobře. Neboť kromě Lenina dnes už tyto souvislosti hledají desítky nejlepších mozků americké, anglické a německé filosofie, literatury a literární kritiky. Nejdou tak daleko, aby s Leninem, Plechanovem či Mehringem mluvili o kausálním vztahu. Jsou skromnější a ostražitější v závěrech. Nevidí kauzality. Mluví jen o spojitostech, o historických koincidencech, o koherencích. V jednom však souhlasí: vzdali se Absolutna básnického a přemýšlejí o sociální funkci básnické tvorby.

— Nemám nic proti tomu. Ať sociologové hodnotí sociálně a přemýšlejí o sociální funkci. Ale ať se nám nepletou do estetiky, do rozboru formy, do funkcí poetických.

— Pokud se také estetik nebude inspirovati „vším věděním své doby“, pokud nezdokonalí „výzbroj svého oka“, budou se plésti.

— Co s tím v našem dnešku?

— Zatím jen málo. Žádná kritika nezrodí sama ještě díla. Ale mohla by aspoň postřehnout, kdekoli pod formou „co“ si žádá slova.

— Nějaké nové „co“?

— Ano. Chcete-li nejčerstvější český příklad: Petr Den: „Tvůrcem snadno a rychle“.

— Nebyl snad zpozorován? Vždyť přece bylo u nás málo příkladů tak rychlého a pronikavého úspěchu...

— Ano. Kritika však se zabývala jen formou. Chcete si poslechnout úryvek dopisu Petra Dne, jenž nebyl dosud publikován? Zde jest:

„... (kniha „Tvůrcem snadno a rychle“) chtěla být jen přáním, žádostí a voláním, aby nové konkrétnější a lidštější myšlení se vytvořilo a naše činy zúrodnilo. Proto je její sloh tak naléhavý, ba — jak uznávám — často provokativní; přece však tento sloh, který byl často jedině, ať příznivě nebo nepřiznivě kritizován, je něco vedlejšího. Něco, co dala nálada a co náladě i podlehl. Avšak pod touto náladou formy chtělo něco nenáladového a velmi starého a zděděného úporně a hladově se ptát po poučení — od lidí, od faktů, od celého světa...“

— Co má dokázati tento citát?

— Dokázat nic, nýbrž zase jen ukázat: že jde o funkci nejen naší prózy, nýbrž i literární kritiky. Není literatury, jest jen slovesnost. Není kritiky. Jest jen parapsodie.

— Přeháníte. A nedoceňujete to, co opravdu v své literatuře máme. Vidíte jen, co schází. Božínku, snad by opravdu neškodilo, kdybychom měli ještě také nějakého svého Szabóa, Feuchtwangera. Wellse...

— Že přeháním? Snad. Ale jen proto, že nevidím dosti mužů a žen, kteří by si v tvorbě i v kritice byli vědomi...

— Čeho?

— Poslání. Svého zakotvení v sledu pokolení a své úlohy. Má svoje křídla motýl — i pták Albatros.

do ba a lidé

Stultus:

Jak se jeví sovětský život ve večernících

Jedná se o list „Večerní Moskva“. Je to večerník mezi moskevským lidem a snad i venku nejpopulárnější, ba dokonce tak oblíbený, že náklady večerníku „Českého slova“ nedají než slabou představu o jeho rozšíření. Zkrátka noviny, které se čtou v napěchované tramvaji, mezi prací i doma. Prosim, aby si čtenář pod slovem večerník nepředstavoval serii krváků a soudniček, detektivní román pod čarou, nebo snad dokonce tlustě vytištěné zprávy o mořském draku, neboť nic takového ve „Večerní Moskvě“ není. Všechna čest — je to list krásně dělaný, redakce ví, co může jeho čtenářstvo zajímat, a ještě lépe si uvědomuje, co by zas ráda ona, aby čtenář věděl. „Večerní Moskva“ je čtyřstránkový list na ruské poměry nevelkého rozměru (o něco širší a o pořádný kousek delší než na příklad Lidové Noviny), tištěný vesměs petitem, takže se vejde do jednoho čísla tolik látky, jako do několika českých večerníků. Politický úvodník je zpravidla stlačen na rozměry lokálky agitačního obsahu, hned vedle na první stránce je stručný přehled politických událostí zahraničních, pod čarou politický feuilleton. Na druhé stránce pod heslem „Krátce“ jsou přetištěny nejdůležitější zprávy z raních listů, a tím je politika v tomto podivuhodném na sovětské poměry listě téměř odbyta. Velká část první stránky a druhá stránka jsou věnovány domácím, hlavně moskevským záležitostem života, a je tu vše, co pro Moskvana může být zajímavé. Třetí stránka je zaplněna kulturními událostmi a obsahuje referáty o divadelních premiérách, výstavách, zprávy o všech literárních novinkách, články o uměleckém průmyslu, o posledních událostech uměleckého života, a činí tak z „Večerní Moskvy“ list téměř pololiterární. Čtvrtá stránka listu je potíštěna inseráty biografů a soukromými a není bez zájmu pro zkoumání drobných životních zjevů sovětských občanů. Tak tedy vypadá zhruba „Večerní Moskva“. Život města prochází jí den za dnem a odvažují se tvrdit, že je to také nejlepší pramen jeho poznání. Za tímto účelem používám jako dokumentace k tomuto článku „Večerní Moskvy“ za srpen 1933.

Stává se někde, že evropský tisk, píše-li o sovětském Rusku nepřívětivě, opírá se při svých neuctivých projevech pouze o soukromou zkušenost, která nepůsobí tak, jako vlastní sovětské prameny. Má to tu nevýhodu, že čtenář podobných článků není povinen jim věřit. Na druhé straně je velice těžko informovat o životě a psychologii nového ruského člověka podle těch původních pramenů už třeba proto, že v jakýchkoli oborech sovětského tisku se velmi mnoho mluvívá o tom, co se pro občanstvo dělá a udělá (továrny, družstevní domy, technika), ale poměrně málo a lakonicky o občanstvu samém. Činíci v tom ohledu šťastnou výjimku „Večerní Moskva“ dovoluje podat obraz života sovětského občana. Zajímá nás proto ze dvou hledisek: 1. kterak nám tento list ukazuje, jak a za jakých podmínek žije spolutvůrce nového ruského života.

2. Působení takového nadmíru populárního listu na přeměnu psychologie občanstva.

Odpovědi na první otázku jsou zastoupeny ve „Večerní Moskvě“ tak bohatě, že je nutno rozdělit je podle nejdůležitějších bodů. Jsou to samé akutní pro Moskvu otázky: oprava a vymalování starých domů, úprava městských ulic a kanalizace, výstavba nových domů družstevních, pravidelný dovoz zeleniny a brambor do Moskvy a správné zásobování občanů potravinami, a pak ještě spousta všelijakých rozmanitých maličkostí, což vše, vzato dohromady, činí představu o životních podmínkách občanstva hlavního města Ruska, dnes už pomalu třímilionového. Začneme s

o p r a v a m i d o m ů .

Měly také svůj letní plán, podle něhož musely být hotovy do určité lhůty. Všetechná „Večerní Moskva“ podává téměř denně zprávy, jak a kde se plán plní.

„Dnes jsme dostali první zprávy v Mosremontu (Moskevský Remont) — zprávy neutěšené. Druhá kancelář Mosremontu, obsluhující Krasnopresněnskou a Oktjabskou čtvrť, splnila z dvoumilionového ročního programu k 1. srpnu remont jen na 705 tisíc rublů, t. j. kolem 35%. Čtvrtá kancelář... splnila k prvnímu srpnu 44% ročního programu a pátá kancelář — 63%. Ostatní kanceláře nedodaly do 12 hodin v poledne zprávy.“ („Več. Moskva“, 1. srpna.)

A tím dnem se na stránkách novin začíná veliký boj. Zkoumá se nejen, kolik z plánu je uděláno, ale jak se práce provádí. Třetího září se ve „Večerní Moskvě“ objevuje článek „Školy nejsou ještě hotovy pro vyučování“:

„Prohlídka, jak jsou připraveny školy pro vyučování, se skončila. Prohlídková komise shrnula výsledky kampaně. Zde jsou: v šesti čtvrtích se pracuje obstojně, čtyři se hanebně opoždějí, a ani jedna z moskevských čtvrtí si nezasloužila dobrého posudku.“

Dále jsou uvedeny výsledky v procentech, z nichž uvedeme, že na př. ve Stalinské čtvrti zbývá ještě od 10 do 50 proc. práce. Za necelý měsíc začne vyučování.

Co se týče obytných domů, máme o nich v témže čísle článek „Milé barvy“, který vypráví, jak byl malován jistý dům č. 20 na Velké Dimitrovce. Dočteme se v něm, jak malířka (byla povolána k malování průčelí jako expert), táhla do nekonečna celou záležitost, jak měnila třikrát druh barev, poněvadž se ani jedna nehodila na malování zdi svou jakostí, jak hrozné odstíny z toho vznikaly. Článek dodává, že půjde-li práce takovým tempem a způsobem, „žel, dostáváme takové zprávy, pak bude letošního roku obarvení průčelí skončeno v prosinci“. Ještě později, 9. srpna, sděluje „V. M.“, že komise GorONO (městský odbor lidového vzdělání) zjistila, že oprava škol je splněna z 82%, kdežto k 15. téhož měsíce mělo být hotovo 90%, k dvacátému všech 100. Že k 5. srpnu mělo být hotovo 221 škol. „Fakticky je práce skončena v 120 školách.“ To pak, co je vykonáno, je vymalováno divokými barvami (červenou, kanárkovou), unavujícími očmi. Stejně číslo přináší článek „Kazein“ o špatném vymalování obytných domů: byly natřeny kazeinovými barvami a stojí teď zpuchřelé a flekaté. Vinníci této nehody se teprve před několika dny přiznali, že „nedovedou používat kazeinu a že ani nemají instrukcí, jak s ním zacházet“. Toto provedla kancelář domotrustu Dzeržinské čtvrti, která již druhý rok maluje (a tedy kazí) moskevské domy kazeinem. A opět dům č. 1/3 na Arbatě

„při rozkazu oškrabat průčelí a pak natřít, byl vymalován bez oškrabání... Průčelí je v hrozném stavu... Takových případů by se dalo uvést mnoho. V celé řadě případů se hrubě porušují nejen speciální pravidla pro kazeinové barvy, ale elementární podmínky každého kvalitního natírání vůbec.“

Na zakončení o opravách domů ještě něco o střechách. „Več. Mosk.“ 11. srpna v článku „Nové díry“ píše: „V domech č. 18, 20 a 22 na Rabočeji ulici před opravou střechy neprotékaly. Teď protékají.“ A tak dále. Citovat o tomto tematě by se dalo ještě mnoho.

Jak je to s

v ý s t a v b o u n o v ý c h d o m ů,

jejich bytovými podmínkami? („V. M.“, 7.) Moskevští inženýři mají během dvou let dostat 10 obrovských domů, v každém domě má být 300 bytů. Začala již výstavba první trojdílné budovy. „Podle grafického výpočtu výstavby měly by domy být z 27% hotovy. Uplynulo přes polovinu léta a splněno je jen 7%.“ Proč? Článek odpovídá, že se strašlivým způsobem vynechávají pracovní dny, je nedostatek dělníků u všech stavebních oborů, a vinou špatného transportu nedostává se nejobyčejnějších stavebních materiálů, jako jsou cihly. Tyto důvody platí též o většině jiných případů neúspěšné výstavby. Ale je tu ještě jeden důvod, který se opakuje chronicky nejen v novostavbách, ale i u různých jiných odvětví. „Več. Moskva“ 8. srpna si trpce stěžuje na nezáměr dělníků k stavbám připravovaným pro ně domů (na př. takových obrovských podniků jako továrny Dynamo, Kuličková Ložiska a jiné). Autor píše:

„Budoucí domácí páni pasivně přihlížejí k práci na stavbách... ani stranické, ani odborové organizace továren nepovažují za svou povinnost naučit stavitele pracovat socialistickými metodami. Teď je pochopitelné, proč se domy pro úderníky staví tak pomalu.“

V domech, které již stojí:

„Mosž. I stroj (mosk. výstavba obydlí) kategoricky odmítá provádět remont v patřičném mu domě č. 18 ve Velké Polujarovské uličce... Politikou antisaniarie — říkají obyvatelé — se snaží trust vystrnadit nás z domu. Snad za stejným účelem nepřipravuje administrace trustu také dříví pro dům č. 18.“

„Ještě horší je situace obyvatelů domu č. 1 v Kupcovské uličce, nacházejícího se v nebezpečí zřícení. Večerní Moskva již signalizovala toto nebezpečí. Uplynul měsíc, ale nebezpečí není dosud zažehnáno.“ („Več. Moskva“, 1. srpna, z dopisů do redakce.)

Samotné byty:

„V domech kolonie 1905 roku“ (tam, mimochodem řečeno, žije asi 30 tisíc dělníků) vystavěných před 3—4 roky je již řada bytů, v nichž nelze žít. Byty nemají otopu, podlahy jsou dřevě, dveře se nezavírají, není koupelen, není dokonce ani rámu... V nedávno vystavěném domě na 2. ulici Jamského pole nejsou zabetonovány balkony.“ („V. M.“, 13.)

Co se týče domácích zdvižů, věnuje se jim ve V. M. ze 16. zajímavý diskusní článek, který srovnává systémy používání zdvižů v těch málo vzorných domech Moskvy, kde ten stroj výjimečně funguje. Oba uváděné domy zasluhují si ovšem pro svou výjimečnou činnost pochvaly, ale co je lepší? Systém domu na Arbatě, kde obyvatelé platí za používání liftu měsíčně rubl a kryjí tak náklady spojené s jeho prací? Anebo snad systém domu na Ostožence, kde se za používání zdviže vybírá plat, který je v přímém vztahu k platu za byt a dělá asi 10% činže? Článek končí vyzváním k patřičným úřadům, nestarajícím se pranic o seznam nefungujících moskevských zdvižů. Další materiál o bytech poskytuje bohatě insertní oddělení „Več. Moskvy“. Přečtete-li tam jeden z hojně otiskovaných inserátů následujícího lakonického znění: „H. b. u. t. p. neb r. sam. inž. r. k.“ neďte se, není to tajnomluva a znamená to pouze „Hledám byt s ústředním topením, pokoj nebo roh, samostatný inženýr rychle koupí.“ Moskvané jsou v takových inserátech už vycvičení a rozumějí jim bez komentářů. Sloupce a sloupce podobných inserátů soukromých nebo státních podniků volají po obytné ploše, kterou by ochotně „koupili“, neboť se toto zboží v Rusku prodává na metry. O nic lepší to není s bydlením v družstevních domech, které málo usnadňují situaci.

Z mnoha článků o tomto tematě vybereme článek Bermona, otištěný ve „V. M.“ 23. srpna. Mladý člen profsojuzu (odborového svazu) se zapsal do stavebního družstva. Až se domy vystaví, byl by stopadesátýosmý na radě. Přes léto se

stavební družstvo rozšířilo. Mladý muž dostává číslo 242, které jistojistě obdrží byt za rok. Ještě rok. Družstvo se rozbilo na sekce, a mladý muž běhá dva měsíce, aby se dostal do jedné z nich, až konečně obdrží číslo 503. Dostane byt jistojistě za dva roky. A tak dále. Tato historie se komplikuje ještě tím, že díky byrokratickým změnám v družstvu se stavět ještě vůbec nezačalo.

Z e l e n i n a, o v o c e, b r a m b o r y.

Začíná se sklizeň a dovoz do města. Okrskové moskevské rady a obchodně-družstevní organizace přislíbily k 1. srpnu nalézt skladiště pro 500 tisíc tun brambor a 150 tisíc tun zeleniny. „V. M.“ z 2. srpna sděluje:

„Pro brambory je nalezena plocha pro 460 tisíc tun a pro zeleninu jen na 78 tisíc tun. 110 tisíc tun zeleniny a brambor nemají ještě pro své uschování plochu. Mimo to není ještě značná část skladiště opravena, nestačí inventář — koše, lopaty, termometry.“

Tak je v městě. Venku:

„Moskva dostala v červenci 12.622 tun zeleniny a 1.763 tun brambor. Z měsíčního plánu pro zeleninu je splněno pouze 31,5 proc., pro brambory 22 proc.... Zelenina se kazí při nakládání, po cestě a při vybalování. Cibule, salát a ředkvičky se při nakládání přehazují vidlemi a lopatami.“

„V. M.“ tiskne 5. srpna článek: „Bramborová úroda je výborná, proč není bramborů na pultech obchodů?“ Sděluje, že úroda v moskevském kraji byla velice pěkná. „Krajně slabý dovoz brambor z oblasti se vysvětluje výhradně špatnou prací kanceláří pro zásobování... nebyla organizována sklizeň brambor.“ I kdyby se brambory přivezly, je málo naděje na jejich zachránění pro zimu. „V. M. 9. srpna píše, že v jednom moskevském skladišti (Kaljajevském) jsou strženy zámky, rozkradena část zařízení, v skladištích na Gichvinské ulici stojí spodní voda, skladiště na Karetné hrozí spadnutím atd. Brambory, které přece jen byly sklizeny a mají být složeny v takových skladištích, bloudí kdesi na železnici. Zdá se to být skoro nepravděpodobné, ale „V. M.“ z téhož dne píše o tom, jak Brjanská železnice převezla za dva celé dny pouhých 4 a půl tuny zeleniny, jak Pavjelecká linka nemá kde je složit, neboť nemá dosud platformy a posílá je na jiné místo a konečně, jak po Rževské lince ještě v červenci bylo dopravováno 7 vozů brambor a pět vozů nakládaných okurek, z nichž ani jeden vagon ještě nepřišel na místo určení. Není to případ ojedinělý, a brambory ani netrpí tolik nedbalostí, jako čerstvé okurky, které se posílají ve výborném stavu do Moskvy, ale přicházejí tam v stavu bídém, zvadlé a žluté.

„Okurky se balí do rohožových pytlů přímo na poli a dopravují se na zastupku (sběrné místo). Tam je skládají, ovšem... na slunci. Okurky leží. Někdy den, někdy dva. Na lodi nebo báře se pytle s okurkami obyčejně skládají na střeche. A zase je smaží slunce. V přítavu, přijde-li bárka večer, se vybalování odkládá na ráno“...

Celé zařízení dopravy je skoncentrováno v Moskvě a nezná ani podmínek kraje, z něhož zboží přichází, ani co se v něm dané chvíli odehrává. Tak se stává, že Moskva dostala pouze jednu zásilku melounů, ačkoli na dolní Volze byla jich velká úroda, že je náramně málo dopraveno hroznů a že také ovoce a jahod přivezli v srpnu do Moskvy jen 514 tun místo 13.166 tun slíbených podle plánu. A pořád ještě to nejsou všechny příčiny nepořádku. Představte si, co by se stalo, kdyby z Prahy náhle vymizela cibule. Nepatrná věc na první pohled způsobila rozruch i ve zvyklé na taková překvapení Moskvě, která dostala dosud jen 3 a půl proc. cibule z množství slíbeného podle plánu. Nedbalost a nezáměr k práci, které to způsobily, nemají hranic: příslušné úřady, starající se o zásobování města zeleninou, se domnívaly, že odevzdají-li kvantitativně správné množství zeleniny, nezáleží naprosto na tom, kolik bude v plánu brambor, kolik cibule a jiných věcí. Cibule se

po prípade také dá nahradit zelím alebo nečím iným. Mezi správnym počtom odevzdané zeleniny cibule téměř nebylo. „Cibule — to je drobnost. Pro cibuli mne neoběš, když odevzdám správně všechny brambory.“ (Noticka z „V. M.“ 23. srpna.) Je směšno říci, ale „Večerní Moskva“ vážně rokuje i o tom, že Moskva nedostane ani letos, jako loni, dostatečně sušených hub. Obrovský stát, který převzal veškeré hospodářství do svých rukou, musí se starat přirozeně i o tak malicherné věci. Sovětská vláda suší houby a nakládá okurky, dělá domácí hospodyně pro celý národ. Nedaří se to dobře. Nemotorně a důležitě přikládá ruku k dílu byrokracie a podniká „nakládací kampaň“. Sůl, koření, okurky, vše je připraveno. Bože, čeho je ještě zapotřebí? Tu si příslušný úřad vzpomene, že zapomněl na sudy, jichž není. (Je to popsáno ve „V. M.“ ze 17. srpna.)

„Nezkušena státní instituce na nakládání okurek, která má za 20 dní naložit 12 tisíc tun okurek pro netrpělivě čekající občany, je přistřižena v poslední chvíli staršími a důležitějšími kolegy při tom, že si nevzpomněla na česnek, kterého je nezbytně zapotřebí pro připravovanou státní operaci. Česneku není.“

A tak, kdyby se soudruzi z příslušného úřadu octli znenadání v Praze a zabloudili do Rytířské ulice, kde báby prodávají nakládané okurky tři kusy po korunce, museli by se jistě s obdivem a závistí objemných soudružek zeptat, jakého systému používají ke své nakládací kampani, jejíž plán, jak se zdá, se zdařil na všech 100 procent.

Úprava města.

Pravda je, že Moskva, odjakživa nečistotná a nehygienická, byla ještě značně zpuštěna revolučními boji. Ale v posledních letech podle všeobecných zpráv bylo jí věnováno hodně péče. Město, chtějící za každou cenu nabýt kvapem evropského rázu, bylo dluženo a muselo dokonce, prý v zájmu frekvence, zničit zrovna letos Sucharevovu věž, typickou a svěráznou architektonickou památku. Zatím co se konaly přípravy k jejímu zrušení, píše „V. M.“:

„Čistopрудный boulevard dávno již neospravedlňuje své jméno (Čistýe Prudy — Čisté rybníky), měl by se přejmenovat na Grjaznoprудный... úklidu boulevardu nevěnuje nikdo pozornosti. Na Čistých Prudach, u stánku č. 12, stojí neustále páchnoucí louže.“

Soudě podle článku „Na ulicích bouří proudy“, zdá se, že moskevská kanalizace a odtok vody jsou skutečně v zoufalém stavu. Ještě před lety přetvořoval každý větší dešť hlavní ulice města v divoce se řítící řeky. Ukazuje se, že se na tom nezměnilo nic. Citát je zároveň velmi důležitý a typický pro celý stav věcí v Rusku, jak jednotlivá odvětví podléhají celému státnímu plánu.

„Je, jak se ukazuje, v městském hospodářství Moskvy odvětví, které se neplánovalo a své pětiletky nemá. Je to vodní hospodářství. Ba hůř, nikdo ani nezná celé délky kanalizační sítě... Je známo pouze jedno: existující síť vodních odtoků uspokojuje potřeby města z 20 proc.“

Následuje dlouhý výpočet moskevských ulic, v nichž nastává při dešti obtížná situace. Když se redakce zeptala vedoucího inženýra, projektujícího odtokovou síť, jaké práce budou vykonány příštím rokem, odpověděl: „žádného plánu není... ani pětiletého, ani ročního. Pracujeme pod nátlakem Mossověta (Moskevské rady) a živlu, likvidujeme místa, kde se nejvíce nesnesitelně hromadí voda. Omezují nám rozpočty, zkracují personál, neboť naše hospodářství nemá hospodáře.“

„V. M.“, 8. srpna:

„Vzhled nábřeží Vodoodvodného kanálu je nevábný. Je tu jáma na jámě. Výmol na výmol. Opravují to každý rok. Jakž takž „udržovaná“ nábřeží se každý rok podmílají. Kdo je tady hospodářem?“

Zatím co v Moskvě je vybudován nesmírně nákladný „Park kultury a odpočinku“, v němž jsou věci pro chudé město tak přepychové jako na příklad věž pro amatéry-skokany s padákem, o němž „Več. M.“ píše, jako o nádherném podniku budoucího socialismu, zasněné feuilletony, objevují se na stránkách stejného listu plaché žaloby na Moskevskou radu, soustavně zapominající vydláždít nejdůležitější partie dvou nových kolonií standardních domků. Ve stejném čísle čteme o komplikované situaci ve znovuydlážděné Siničkiné ulici, kterou je sice možno projet podél, ale nikoli přes.

„Věc je v tom, že ulice se nacházejí v majetku dvou „hospodářů“ — rajdotrustu a tramvajtrustu. První svůj „majetek“ vydláždil, a druhý nechce. Tramvajtrust při kladení kolejí zohavil ulici, nahromadiv hroudy země vedle náměstí.“

Rozmanitosti.

Zpestrují a doplňují obraz. Tak na příklad stánky obchodující s ovocnými šťávami zapominají je dávat k ledu a nekupují ho vůbec, ačkoli v republice existuje velká továrna na jeho zhotovení. Na otázku občanů, zda je nápoj chladný, odpovídá prodáváč, že je „prostřední“.

Králík je v SSSR. velkou osobností. Ukázalo se totiž, že se rychle množí, dá se rozmanitě zužitkovat, a že vůbec by mohl mít svou pětiletku. Tak se stal králík jedním z hesel plánu a okamžitě byl dán nejvyšší rozkaz k jeho všeobecnému pěstování. Děti-pionýři, továrny, elektrikáři museli se věnovat jeho chovu, aby pomoci králíka došli svého času k vysokým metám socialismu. Ale zrovna zřízení tramvajových remíz projevili nezájem a nepochopení pro toto zvíře. Ze svěřených jim 1500 králíků zůstalo na živu jen třista (Bucharinská remíza), v Ščepetilnikovské remíze zahynulo jich přes 2 a půl tisíce. „V. M.“ to vysvětluje špatným dohlížením na zvířata, naprostým nedostatkem krmiva, nedbalým provedením „nahodilé kampaně“.

Sovětským občanům se často nedostává nejpotřebnějších věcí nejen pro jejich nedostatek, pro špatnou dopravu, pro brak vznikající nedbalostí, ale dosti často, jak se zdá, díky byrokratickým hádkám, vznikajícím mezi dvěma institucemi. „V. M.“ píše o naprostém nedostatku dětské obuvi, ačkoli nastává podzim. Věc se odehrála tak, že jistý „Moskevský městský kože-průmyslový svaz“ se domluvil s jiným moskevským podnikem pro zpracování kůže. Vy nám něco, my vám něco. Podnik pro zpracování kůže materiál včas nedodal, a průmyslový svaz si umínil, že ho potrestá, a nechal ležet ve svých skladištích hotovou dětskou obuv. Na kupce zapomněly obě strany rozvášněné hádkou.

Kladné zjevy.

Cituje všechna ta fakta uveřejněná v sovětském tisku, nechci naprosto zakrývat, že na stránkách téhož listu se objevují zprávy kladného rázu. „Večerní Moskva“ s radostí píše o nových sovětských autech typu Buic, o tom, jak v jisté nemocnici dobře krmí a zacházejí s pacienty. To, co se u nás zdá být samozřejmostí, je v Rusku ještě zjevením. Není divu, cesta socialisace je těžká v divoké a zanedbané zemi. Ale pravda také je, že tyto kladné zprávy jsou v menšině oproti uvedeným zlořádům, z nichž jsme ocitovali jen to nejfrapantnější a velkou část vynechali. Dále je pravda, že pokud se tyto zprávy v tisku objevují, je jim většinou dávana velice nedokumentární forma, a to obyčejně feuilletonu, věnujícího se všeobecnému rozumování, anebo materiálu fotografického, který, a dnes už je to fakt, nepřesvědčuje ani kvantitativně ani po stránce věrohodnosti, neboť možnosti inscenace jsou neobyčejně bohaté.

Ale veškeren popsáný nedbalý vztah k sociálnímu majetku a zlořády nezůstávají bez trestu. Každý z výše uvedených článků se pravidelně končí buď sdělením, že vinníci byli po-

volání k soudu, anebo při nejmenším rázným napomenutím a varováním tisku, vystavujícího je veřejné potupě.

Soudníček, jak už bylo řečeno v sovětském tisku, téměř není, ani ve večernících, aspoň soudníček v našem smyslu slova. Nebylo by na tom nic špatného, spíše naopak. Pikantní historky o alimentech, o tom, jak jistá panna ze všech sil se snažila otěhotnět, aby mohla pak brát od několika vyvolených obětí peníze na dítě a pod., dříve v sovětském životě oblíbené, jsou odtud nadobro vymýceny. Leda se stane, že „Večerní Moskva“ dá zprávu o občanovi, který kradl a požíval k svým účelům úředních razítek, a vysvětlí tak udivenému čtenáři, proč jsou v jejím insertním oddělení celé sloupce ohlášení státních institucí, ztrácejících svá razítka z nepochopitelných na první pohled důvodů. Ale to je drobnost. Pro pobavení a poučení lidu jsou tu hlavně

tiskové denunciac e,

při nichž se vinníci uvádějí plným jménem. Občan X, vezme-li do ruky „Večerní Moskvu“, může vždy s uspokojením říci — Aha, Y nedodal včas brambory, teď ho drbají —, anebo — Vida, Z byl „vyčištěn“ ze strany, kdo by to řekl, že je to třídní nepřítel. — Psychologie sovětského občana je uzpůsobena tak, že se potěší tím, že to nebyl on, jehož drbají a že „škůdcovství“ nebo „poškození sociálního majetku“ je patřičně potrestáno. Večerník, přicházející každému do ruky, přímo oplývá takovými zprávami a nesporně opakuje občanstvu, že upozornění na chyby, spojené s osobním udavačstvím, jsou chvalitebné. Nazvali jsme to čítankou pro přeměnu psychologie.

Ne chyby — nýbrž nepřátelé.

Veškeren sovětský tisk, od nových knih po časopisy a noviny, přesvědčuje nás o tom, že v ruském lidu, jehož se po revoluci zmocnila nesmírná touha po vzdělání a vědění, a který dospěl toho času již k určitým výsledkům v tomto ohledu, se probudilo velké etické hnutí. Široké vrstvy, podepřené vědění, které jim bylo umožněno, začaly rozlišovat mezi sociálním dobrem a zlem, projevovaly znenadání zálibu ve spravedlnosti, třídní solidaritu. Již mnoho dělníků zachází s láskou se stroji, poněvadž je to jejich majetek, a, jak říkají a píší, přinesou blaho všem. Toto hnutí však, které se zrodilo prostě přirozeným vývojem, je značně usměřňováno a přizpůsobováno morálce ne všeobecné, nýbrž třídní. Je poměrně jednoduché přesvědčit člověka, který přijímal veškeré vědění od základu z rukou strany a jiných pramenů k tomu neměl, že nemá-li bot, bílého chleba nebo brambor, není to chybou organizace celého hospodářství, ale individuální zlé vůle, chtějící tím uškodit jemu, dělnickému stavu. Fantom škůdcovství je hledán a zabíjen lidmi na místě. Vybuchne-li v továrně náhodou kotel a nemehlo topič, který nedával pozor, se při vyšetřování přizná, že je synem kulaka, pak je to škůdcovství, a je krásné, lidské a velkolepé ho potrestat. Nemůžeme vědět, jak půjde vývoj ruského lidu dál, neví-li už zčásti dnes, že jde za přeludem. Tady se zas začínají citáty.

Sovětský čtenář má velmi rád krásné písemnictví. Tisk mu v tom vyhovuje a může si přečíst třeba i ve večerníku nové, někdy i po prvé tištěné ukázky z díla předních sovětských spisovatelů. „V. M.“ tiskne úryvek z nového románu Pilňaka, mladého nadaného spisovatele, známého i u nás. Pojímáme tentokrát úryvek, zvaný „Dopisy“, ne jako literaturu, ale jako materiál novinářský, určený k širokému rozšíření. Obsah: velký ruský inženýr sloužil před revolucí v naftových podnicích Nobela. Inženýr samouk. Bohatství, Nobelovy akcie, jachta. Revoluce. Inženýr zchudne, žije ve dvou pokojích, pracuje dále pro svůj obor — je poctivý. Také v sovětském Rusku je velkým inženýrem. Pracoval jen pro úspěch „věci“. A byl zatčen GPU. jako škůdce. Stalo se to pouze proto, že

GPU. našlo soupis inženýrů, o které se chtěl opřít Nobel, kdyby se vrátil k své naftě, a na prvním místě stál řečený inženýr Vladimirov. Zde je třeba vysvětlivky, poněvadž každému tak hned nepochopí, za prvé: proč potřeboval Nobel tak nutně ruských inženýrů, když má dost svých, a, za druhé: jak je možné, že GPU. zatkla člověka, kterého autor před chvílí chválil pro poctivost. Nobel je velice oblíbenou osobností v sovětském Rusku a vzpomínají ho tam velmi často. Nevím, jaké nepříjemnosti natropil bolševikům, ale muselo mezi nimi něco být, poněvadž ho vzpomínají každou chvíli jako člověka, který by SSSR. nejradyji pohltit. Proto také ho Pilňak uvádí jako svědce ruských inženýrů a líčí dokonce později, jak jeho agenti se snažili koupit si přízeň Vladimirova při jeho úřední cestě do Paříže, což se jim nepovedlo. Na nepochopitelné zatčení inženýra dává sám autor velice vtipnou odpověď: „Nebot Vladimirov sloužil ne bolševikům, ne Nobelovi, ale věci. A tedy, slouže u Nobela (a jsa tam lépe placen), a slouže u bolševiků, začal by, ovšem, zas sloužit u Nobela, kdyby „věc“ se octla v Nobelových rukou.“ Nemaje dost na této pasáži, popisuje Pilňak ještě báječné výsledky toho, že tento starý a zkušený pracovník byl pro nic deportován do Tramtarie, na práce do Tadžikistanu. Deportace mu skvěle prospěla. „Přebudovává se, přebudoval svůj světový názor. Zřekl se starého světa.“

Věci, které by v Evropě byly žalovatelné jako urážka na cti, jsou v SSSR. přípustné a chvalitebné. Tak „V. M.“ věnuje v několika číslech řadu článků nedbalostem v různých zeleninových zahradách, podle jejího popisu skutečně velikých, a jmenuje před celou veřejností vinníky „rytíře řádu lopuchy“. Věc, která ještě není tak daleko, aby se už octla před soudem, se odevzdává na přetřes veřejnému mínění, při němž lidé, kteří nehodu zavinili, nejen jsou jmenováni plnými jmény a musí vyslechnout od zuřícího listu všelijaká hanlivá názviska, ale jsou pranýřováni uveřejňováním jejich fotografií v rámci velké lopuchy. Malý krok od napomenutí k štvání se tu činí nepozorovaně.

„Čištění“ komunistických buněk, věc konečně čistě stranická, která na veřejnost nepatří, je vynášena zrovna tak, jako chyby v práci. Jistý Skljacký, který, pravda, má pestrou biografii, je, jak se popisuje ve „V. M.“ již tři roky kandidátem strany. „Za tři roky kandidátství Skljacký ani jednou nepomyslel na likvidaci své absolutní politické negramotnosti.“ Ani teď není připraven. List nedodává, co s ním bude, ale jeho osud je beztak dosti jasný. Úloha listu, napadajícího jistý úřad, který nechal ubytovat lidi v nehotovém domě, je také dosti nejasná. Oboje, i noviny i úřad jsou státní, a není uvedeno, kdo poskytl k článku materiál. Je v tom nesrovnalost sovětské hierarchie, která každou chvíli je hotova vyříznout z vlastního těla vřed, aby se za chvíli objevil na jiném místě.

Je-li v moskevském poštovním úřadě nepořádek a přijde-li se na to, že ho způsobil místoředitel Sokolov, člen strany, pak je to z jeho strany oportunistus, ale ukáže-li se, že služka z poštovního úřadu Fedotova skryla svůj šlechtický původ a nazvala se selkou, pak je to třídní nepřítel. („V. M.“ 15. srpna.) Ale tyto věci samy o sobě jsou dávno známé a nezájímavé. Zajímavé je přesunování pojmů podle toho, o koho se jedná. Běžnou pravdou v SSSR. se stalo tvrzení, že udělají-li dvě osoby různých tříd tentýž čin, pak jsou jejich pohnutky zcela různé. Nemyslím, že by s tím mohl souhlasit prostřední evropský člověk.

Na zakončení ještě jeden typický citát ze sovětského večerníku, článek, který sovětský novinář začíná významnými slovy: „Věc je do takové míry jednoduchá, že člověk se jaksi stydí o ní psát. Není tu koho denuncovat. Není koho přibíjet na pranýř.“

věda a práce

Václav Koenig:

Československo se motorisuje

I.

Po dvou letech máme tedy konečně zase statistiku motorových vozidel. (Motorová vozidla v Československé republice. — Stav z února 1933. — Zprávy Státního úřadu statistického.) V roce 1932 se soupis motorových vozidel neprováděl a tím vznikla nepříjemná mezera, neboť od roku 1928 prováděl se soupis pravidelně každého roku v únoru, a vynechání soupisu v loňském roce připadlo do doby pro vývoj našeho motorismu velmi důležité; i kdyby nešlo o zákonodárná a správní opatření, byl to právě rok 1931 — ten by se byl totiž projevil v soupisu roku 1932 — kdy se vývoj našeho motorismu jednak obrátil čelem k malému vozu, jednak nabyl domácí průmysl rozhodující převahy. Na druhé straně je mnoho důvodů domnívat se, že roku 1932 nastaly nějaké další změny ve vývoji našeho motorismu. Proto dlužno litovati statistického přerušení loňského roku, neboť právě vydaná statistika podle soupisu z února t. r. svým dvouletým rozsahem nedovoluje činiti přesné závěry z posledních dvou let. Tím spíše však dlužno toho litovati, že letošní statistika má své vady, na které upozorňuje Státní statistický úřad v úvodu:

Praví:

Státní úřad statistický vynaložil veškerou péči, aby všechny chyby a nedostatky materiálu, pokud byly zřejmé, opravil, resp. doplnil srovnáváním s příslušnými přihlašovacími listy ze soupisu roku 1931. Ale i po všech těchto opravách a doplňcích materiál ze soupisu letošního zůstává stále ještě značně nedokonalým proti materiálu ze soupisů předchozích. Způsob, jímž ministerstvo národních obrany letos soupis provedlo, se zřejmě neosvědčil. Z toho důvodu nutno výsledky letošního soupisu srovnávati s výsledky soupisů předchozích jen s určitou výhradou.“

To jest ovšem nejen „určitá“, ale jistě velká výhrada. Ale přes to letošní soupis a jeho statistické zpracování vyplňuje alespoň zhruba spolehlivě mezeru v obrazu a zaslouží si pozornosti a rozebrání. Oč nám jde, je učinit si obraz o jednom velkém jevu naší současné a nedávné přítomnosti, obsahující časové rozpětí posledních 11 let, to jest, zhruba řečeno, posledního desetiletí. Tento jev nazýváme motorisací Československa.

Patnáctkrát více.

Že u nás v posledním desetiletí nastal ve vývoji motorismu veliký pokrok, to ovšem ví každý a je to pravda otřepaná. Jenomže si nikdo nebo téměř nikdo — ba ani většina lidí s automobilismem úzce spjatých — neuvědomí, jak pronikavý je tento pokrok. Vsadil bych se, že na otázku kolikrát více automobilů máme dnes proti době před deseti lety, většina lidí by po krátkém přemýšlení odpověděla: „tříkrát“ nebo „pětkrát“. Skutečnost je zcela jiná.

10. února 1933 bylo v Československu napočítáno 150.139 motorových vozidel. Kolik byste řekli, že jich bylo při prvním soupisu, který se konal v lednu roku 1922, tedy před 11 lety? Jistě budete překvapeni, řeknu-li vám, že jich bylo všude 9929. Zhruba za jedno desetiletí se tedy počet motorových vozidel v Československu zpatnácteronásobil a vzrostl více než o 140.000. V samotném hlavním městě je dnes více než dvakrát tolik vozidel, než jich bylo před jedenácti lety v celém státě. To jsou fakta ležící mimo nepřesnosti letošní statistiky.

Jiný pohled znázorňuje nám tento fakt ještě jinak: Kdyby motorová vozidla měla svézt všechno obyvatelstvo republiky,

bylo by jedno motorové vozidlo musilo dopravit r. 1922 — 362 osob; letos jedno vozidlo nemusilo by dopravit více než 99 lidí.

Nebo naopak: Kdybychom všechna motorová vozidla rozdělili a rozdělili je rovnoměrně na každých tisíc obyvatelů, byla by každá taková tisícovka lidí měla roku 1922 2.8 vozidla (takové dělené číslice jsou ovšem směšné, musíme-li se však už pustit do říše představ, musíme dokonce i předpokládat, že by lidé dovedli jezdit na desetínách auta), kdežto letos by se už chlubila 10.1 vozidla.

Čili z obojího vyplývá, že u nás připadá už na každého stého obyvatele 1 motorové vozidlo, kdežto před desetiletím asi na každého třistašedesátého. To lze nazývat motorisací.

Tempo naší motorisace.

Tato motorisace nepostupovala ovšem rovnoměrně. Přesné pravidelné porovnání rok od roku není sice možné, protože za oněch 11 let bylo provedeno 8 soupisů, a to v březnu 1922 v srpnu a září 1925, v říjnu 1926 a v únoru roku 1928, 1929, 1930, 1931 a 1933. Kdybychom si dobu rozdělili zhruba na dvě stejné půlky, to jest na dobu prvních šesti (do února 1928) a druhých pěti let, vidíme, že v první, větší polovině přibylo 49.480 vozidel, v druhé kratší 100.730, progrese by tedy byla rovnoměrná, stále stoupající. Ve skutečnosti tomu tak není.

O tom svědčí tento přehled:

V březnu 1922 bylo 9.929 vozidel.

V říjnu 1926 bylo 39.543 vozidel, za 4 a půl roku přibylo 29.614 vozidel, průměrný roční přírůstek 6603 vozidel.

V únoru 1928 bylo 59.409 vozidel, za 16 měsíců přibylo 19.866 vozidel, průměrný roční přírůstek 14.448 vozidel.

V únoru 1929 bylo 78.099 vozidel, roční přírůstek 18.690 vozidel.

V únoru 1930 bylo 100.474 vozidel, roční přírůstek 22.375 vozidel.

V únoru 1931 bylo 116.726 vozidel, roční přírůstek 16.252 vozidel.

V únoru 1933 bylo 150.139 vozidel, za dva roky přibylo 33.413 vozidel, průměrný roční přírůstek 16.706 vozidel.

Srovnáme-li tyto přibližné průměrné roční přírůstky s přibližným průměrným ročním přírůstkem průměru celého jedenáctiletí, který byl činil asi 12.655 vozidel, vidíme, že průměr skutečný je nižší až do roku 1926, pak je trvale vyšší a rychle stoupá až do začátku roku 1930, kdy dosahuje největšího vzepětí téměř dvojnásobným přírůstkem proti jedenáctiletému průměru, načež poklesá a je v třiletém průměru až do začátku letošního roku asi jen o třetinu vyšší proti průměru jedenáctiletému.

V době konjunktury.

Začátek roku 1931, jinými slovy průběh roku 1930, jeví se nám tedy jako určitý přelom ve vývoji naší motorisace. Motorisace dosáhla koncem roku 1929 svého maximálního vypětí, pokračuje sice tempem uspokojivým, ale přece sníženým. Vlna maximální motorisace proběhla tedy v třiletí 1927 až 1929.

Pohlédneme-li zpět na tuto dobu, vidíme, že to byla doba skutečné prosperity automobilového a motocyklového podnikání. Tehdy vznikaly nové výroby jak motorových vozidel, tak i výzbroje, zastupitelský obchod prodával téměř všechny evropské a americké značky, začaly se přebudovávat silnice, vyrůstaly správkárny a nové zájezdní hospody, zakládala se autobusová doprava, jako houby po dešti rostly ze zemí benzinové pumpy, v automobilismu nalezly desetitisíce lidí přímý nebo vedlejší výdělek; oživila turistika i v krajích, kam dříve zavítal návštěvník zřídka; také z ciziny — tehdy ještě nebylo

valutárních a jiných překážek — začal k nám proudit příliv automobilových turistů — motorisace nesla velké národohospodářské úroky.

Z a k r i s e .

V třiletí 1927—1929 jsme se zařídili na tento vzrůst motorisace. Pokles v dalším třiletí přinesl proto své důsledky. Domácí průmysl se uchránil škod tím, že jednak snížil ceny a učinil tak vozidlo přístupnějším hlavně však opatřeními celními a dovozními, kterými byl téměř úplně zahuben zastupitel-
ský obchod. Přírůstek dřívějších let udržel v chodu jiné živ-
nosti, které však pocitují stále větší obtíže. A je nasnadě, že
další pokles by byl katastrofální, kdyby tempo motorisace po-
kleslo pod úroveň jedenáctiletého průměru.

To staví problém motorisace přemýšlejícímu člověku zcela
jinak, než naň pohlíží mnozí veřejní činitelé, kteří stojí buď
pod vlivem chiméry katastrofy železničního podniku, nebo
naopak chtějí z motorisace vytežovat vedlejší nepřímé zdroje
příjmu jiným národohospodářským oborům nebo skupinám.
Problém je takový: zda se motorisace udrží na takovém stup-
ni, aby nenastala katastrofální situace v existencích na ni za-
ložených. Nemůže být proto úkolem brzdit ve veřejném zá-
jmu rozvoj motorismu, nýbrž jej udržet.

V poklesu motorisace, který nám ukazuje poslední období,
neprojevují se vůbec ona opatření, na něž si stěžuje motoris-
mus, protože ta se mohou projevit teprve letos. Pokles je dů-
sledek jen a jen hospodářské krise. Až do letoška nebyl zhou-
bný. Jak se však projeví krise letos? Jsou obavy, že mnohem
hůře. Bude-li proveden na začátku příštího roku nový soupis,
jistě se to ukáže. Ztížené hospodářské poměry omezují pole
motorismu. Kdyby se pak šlo na motorismus ještě s klackem,
mohla by katastrofální situace teprve nastat.

Čtu právě v jednom listě úvodník, kde se zastánce železnic
dovolává velkých investic, které přinesly železnice jako vklad
národnímu majetku. Zcela správně. Ale motoristé zakoupili
do národního majetku za 11 let 140 tisíc vozidel. Kdyby průměrná
cena 1 vozidla byla 30.000 Kč (a taková určitě je), pak to znamená investici 4.2 miliardy jen ve strojích; kde
jsou investice do podnikání souvisejícího s jejich výrobou,
udržováním a provozem! O svých investicích nemohou mlu-
vit jen železnice, ale také motorismus.

P o d l e o b o r ů .

Jsou však ještě některé jevy v naší motorisaci, jež si za-
sluhují pozornosti.

Rozvrhneme-li si všechna motorová vozidla na skupiny, po-
dle nichž je statistika sestavena, a vypočteme-li si podobně ja-
ko v předešlém oddílu jejich průměrný roční přírůstek, dosta-
neme takový obraz, jak ročně přibývalo jednotlivých druhů
vozidel.

R o č n í p r ů m ě r n é p ř í r ů s t k y .

	Osobní a cykleary	Nákladní dodávkové	Pro hromadnou dopravu osob	Ostatní vozidla	Moto- cykly
1922—1926	2653	972	122	130	2680
1926—1928	5880	2328	600	1620	4091
1928—1929	7016	3783	604	1360	5927
1929—1930	8893	5142	598	1144	6598
1930—1931	7603	3485	706	705	3783
1931—1933	9381	2824	494	638	3616

Z této tabulky vidíme několik zajímavých věcí, zejména to,
že hlavní motorisaci provádějí jednotlivci pro svou potřebu,
neboť hlavní přírůstek tvoří rozmnožování stavu osobních
automobilů a motocyklů. Není nic divného, že na začátku měl
na motorisaci největší podíl motocyklismus. Od roku 1926 do

roku 1928 nejprudčeji vzrůstala kategorie „ostatních vozidel“.
Nutno ovšem říci, co to znamená. „Ostatní vozidla“ jsou vo-
zidla hasičská, zametací, kropící, traktory. Motorisace v té do-
bě zasáhla tedy nejpronikavěji do komunální péče a zčásti do
zemědělství. Téměř stejným tempem se tehdy motorisovala
doprava zboží, což se projevilo rapidním vzrůstáním náklad-
ních a dodávkových vozů. Také autobusová doprava začínala
zapouštět kořeny. Absolutně největší přírůstek vykazují
ovšem stále i v příštích letech osobní automobily a po nich
motocykly, ale jejich relativní dynamika je přec jen menší,
než u jiných vozidel. Motorisace dopravy zboží postupuje ve
svém prudkém tempu až do začátku roku 1930. Nelze
prokázat číslicemi, ale lze se nicméně domnívat, že tato do-
prava není ve své naprosto převážné části dopravou živ-
nostenskou, nýbrž dopravou vlastního zboží — výroba a
obchod hledají pro sebe lacinější dopravní prostředek, urych-
lení dodávek a lepší obsluhu buď svého podniku nebo zákaz-
níka. Od roku 1930 nastává však prudký pokles motorisace
nákladní dopravy, postupující stejně prudce, jako předtím
postupoval její vzestup. To je skutečnost, která může velmi
zajímat vojenskou správu, pro kterou — a zejména v dnešní
době — je národní park nákladních vozidel otázkou velmi
důležitou. Podobný a ještě prudčí pokles zasahuje už na za-
čátku roku 1929 motorisaci v oboru „ostatních vozidel“ —
snad v důsledku zhoršených samosprávných financí. Pokra-
čuje ještě jen motorisace hromadné osobní dopravy, která
však od příštího roku začíná klesat stejně jako klesá od za-
čátku 1929 vzestup motocyklismu a která už na začátku roku
1931, tedy dávno před autodopravním zákonem, zvolňuje své
tempo velmi závažně. Rok 1930 oslabuje pak obecně tempo
motorisace a v posledním statisticky zjištěném dvouletí 1931
a 1932 pokračuje pokles motorisace ve všech oborech kromě
osobních automobilů. A tu zjišťujeme velmi zajímavou a po-
učnou věc: přírůstek osobních automobilů dosahuje právě
v těchto letech maxima — ročního přírůstku 9.381 vozidlo —
které zachraňuje motorisaci od celkového poklesu tempa a
udržuje je na, snížené ovšem proti dřívějšímu, úrovni roku
1930, ba dokonce ji nepatrně zlepšuje.

Malý vůz vítězí.

To je jistě zjev velmi nápadný při celkové, několik let
trvající tendenci k obecnému poklesu motorisace, a musí mít
nějaké zvláštní příčiny. A zastavujeme se u tohoto faktu, po-
cítujeme nejvíce dva nedostatky letošní statistiky, že nám totiž
nezjišťuje jednak obsah válců, jednak povolání držitelů. Takto
můžeme se jen domnívat, že lví podíl na tomto příznivém
faktu motorisace má přechod výroby k základnímu typu ma-
lého osobního vozu. Rok 1930 podal klientele především dů-
kaz úspěšnosti malého typu — je to rok, kdy se na silnicích
objevily první plně úspěšné nejmenší vozy Aero, stíhané
tehdy ještě nedůvěrou a zčásti posměchem. Probojovaly dů-
věru v malý vůz, který se pak v dalším dvouletí stal základem
automobilové výroby a obchodu. Tato tendence, která ovšem
asi zase málo těší vojenskou správu, je zcela přirozená, a jak
můžeme usuzovat z číslic samotného přírůstku osobních au-
tomobilů, také úspěšná. Přes nedostatek číslic o litráži tohoto
přírůstku je these o lvím podílu malého automobilu proka-
zatelná zkušenost, že se totiž malé vozy nejvíce nabízejí, hle-
dají a kupují; to potvrdí každý agent kterékoli prodejny, který
řekne: jenom malé vozy. Ovšem další dosah tohoto faktu,
který může být velmi důležitý, nelze si přesněji ověřit. Část
přírůstku může ovšem spadat na vrub toho, že malé a nej-
menší vozy si opatřili mnozí majitelé velkých vozů, vysoce
zdaněných a draze provozovaných z důvodů úsporných; je
také skutečnost, že velká část sportovního živlu motocyklo-

vého přesedlala v poslední době na nejmenší typy vozů, když se přesvědčila také o jejich rychlosti a sportovních úspěších. Ale přesto myslím, že hlavní podíl na přírůstku osobních automobilů má ta skutečnost, že malé vozy snížily nákupní cenu automobilů a při poměrně úsporném provozu a snadnějším garážování učinily jej přístupným dalším vrstvám zájemců. Je-li tato these pravdivá — a mám důvody domnívat se tak — pak to znamená, že slušná úroveň motorisace v posledních těžkých letech byla udržena hlavně rozšiřováním okruhu osob, užívajících motorového vozidla pro svou potřebu. Není sporu, že touha po motorovém vozidle je velmi silná u všech slušně a pevně situovaných mladších lidí a že v těchto vrstvách je pro přítomnost a blízkou budoucnost jediné rozlehlejší živné pole motorisace. Avšak k tomu je třeba dvojího: 1. laciných automobilů — a ty by asi byly, neboť alespoň pro příští rok je zlevňovací tendence nepochybná a 2. laciného provozu — avšak tu jsou vážná nebezpečí. Jestliže pak dnes právě v tomto oboru hrají úlohu výrobky domácí, hrozí každé citelnější zdražení provozu nebezpečím pro domácí výrobu a zaměstnanost v ní, tím spíše, že letos se asi projeví značný pokles i v oboru osobních aut; omezování výroby téměř ve všech automobilkách tomu navzděčuje a při všech úvahách o případném dalším zatížení automobilismu jakýmkoli břemenem nutno mít toto nebezpečí na paměti.

II.

(P o z n. r e d a k c e. Zároveň s tímto článkem dostali jsme dopis, který se zabývá jinými stránkami motorisace v Československu a který polemicky uvádí leckteré závažné skutečnosti. Uveřejňujeme jej, aby otázka byla osvětlena se všech stran.)

Vážený pane redaktore,

jásá se nad „rychlým“ vzrůstem automobilismu u nás a končí se tím, že jest zejména „radostným zjevem vzrůstající podíl domácí výroby ve všech skupinách motorových vozidel“.

Osměluji se k dotazu: Jest známo, jakými okolnostmi jest tento radostný zjev vykoupen? Víte, prosím, že naše automobily jsou nejdražší na světě? Zde důkaz: v Americe stojí veliký luxusní BUICK, 5sedadlový, 4dveřový sedan, se vzdáleností náprav 3 metry, s motorem osmiválcovým o výkonu 83 HP, s volnoběžkou, samočinnou vakuovou spojkou, synchronem a jinými vymoženostmi, \$ 1045, t. j. dříve asi Kč 34.500 (při kursu 33.—) a dnes pouze Kč 20.500 (při kursu 20.—). Překrásný CHEVROLET s motorem šestiválcovým o výkonu 65 HP, rovněž zavřený, 5sedadlový a 4dveřový, vzdálenost náprav 2.79 m, opět volnoběžka, synchron, atd., stojí v Americe \$ 565.—, t. j. dříve Kč 18.645 (při kursu 33.—) a dnes pouze Kč 11.300 (při kursu 20.—). A FORD je ještě o něco levnější!

Naproti tomu naše továrny mají odvahu žádati za filigránskou jednoválcovou Aerovku o výkonu 10 HP, Kč 18.000.—, za dvouválcovou Zetku Kč 22.000.—, za slabé čtyřválečky (průměrně jen o výkonu 22 HP), jako je Tatra-Hadimrška, Piccolka a Škoda „420“ Kč 24.000.— až Kč 28.000.—. A to, prosím, račte uvážiti, že nejmenší mzda dělníka na př. u Forda činí stále ještě \$ 5.— denně (čili Kč 100.—). A mzdy našich dělníků v domácích automobilkách? Jen zlomky mezd amerických.

Jsou jen dvě možnosti: buď naše továrny ne umějí lacině a dobře vyráběti (to přiznati nechtějí), nebo umějí a mohou, ale vědomě — chráněny úžasným clem — vykorisťují domácí kupce (to také nechtějí přiznati).

Za to však velebí samy sebe, jak „záslužně“ pracují na povznesení a rozšíření automobilismu u nás, a Státní statistický

úřad vydává statistiky s poznámkami o radostném zjevu stoupajícího podílu našich automobilek.

Pravda je, že naše automobilky jsou vinny tím, že u nás vzrůst automobilismu jest velmi pomalý, pomalejší než jinde, že zdejší vozy jsou mnohem dražší (a tedy v poměru k ceně i mnohem horší) než v Americe i zemích evropských, Německo nevyjímaje. Nebýti úžasného dovozního cla (a kontingentů), jež dává našim továrnám monopolní postavení (podobně jako u radiových přijímačů clo a licenční poplatky), přestal automobil již dávno býti luxusem, auto by měl dnes již každý prostředně situovaný člověk, měl byste auto (a u to, nikoliv snad Aerovku) Vy, pane redaktore, všichni Vaši kolegové a známí, zkrátka aut by zde bylo nejméně 3krát tolik, co dnes.

Podíl našich výrobců na tomto počtu byl by ovšem menší, ale považte, o jaké tisíce lidí více by zaměstnaly naše správkárny, služební stanice, garážovací podniky, pumpy, výrobci výzbroje, pneumatik, atd., jaké příjmy by měl silniční fond, atd.? Myslím, že ten „radostný zjev“ stoupajícího podílu našich automobilek je draze, předraze zaplacen, ba že za těchto okolností není radostný vůbec.

V dokonalé účtě S. Č.

d o p i s y

Továrník o racionalisaci

Velmi vážený pane redaktore!

Čtu vždy se zájmem Váš časopis „Přítomnost“, který snad jediný v republice vzal si za úkol obírat se nejaktuálnějšími otázkami a problémy přítomné doby a tak přispěti k jejich správnému ujasnění a možno-li řešení. Jsem sám továrníkem, a tu mne nejvíce zajímají národohospodářské úvahy.

V 46. čísle „Přítomnosti“ nalezl jsem článek p. dra Karla Kříže „Rozmach racionalisace za krise“, jehož obsah by mohl u mnohých čtenářů vzbuditi dojem, že snad racionalisace jest lidstvu škodlivá a že způsobuje nynější krizi a nezaměstnanost. Byl by to veliký omyl, neboť posláni racionalisace spolu s technikou jest právě docela opačné, neboť má přiněsti lidstvu jen dobro, veliké ulehčení práce, zkrácení pracovní doby a, co jest hlavní, podstatné zvýšení životní úrovně všeho lidstva a dosažení plnosti života každého jednotlivce. To jest právě posláni techniky a racionalisace.

Mnozí zajisté namítnou: A proč se tak tedy neděje, proč vidíme pravý opak v denním životě, stále rostoucí zástupy nezaměstnaných, bídu a hlad trpících ubožáků, kterým stroje a racionalisační metody vzaly práci, anebo proč vidíme, jak se dělníci vyčerpáním přímo potácejí z továrny, ve které výroba byla na nejvyšší stupeň zracionalisována? Proč vidíme, že tyto stroje svojí neúnavnou činností působí velikou nadvýrobu, která nemůže býti spotřebována a má za následek, že se pro nadbytek zboží kola průmyslu vždy více zastavují, nezaměstnanosti vždy více přibývá a zároveň s tím přibývá i bídy lidské?

Hned krátce odpovím na tyto otázky: To jest proto, že lidstvo neumí s tou technikou a racionalisací ještě zacházet a že vůbec ještě nepochopilo pravého posláni člověka na světě a posláni techniky a nedovedlo doposud jemu přizpůsobiti uspořádání svého života na zemi.

Lidé doposud nepochopili, že jediným přirozeným smyslem a účelem výroby jest spotřeba a že jest největším nesmyslem výroba, která nemůže býti spotřebována. Proto má se díti výroba jediné pro spotřebu, a nikoli pro zisk, který jen vyčerpá-

vá kupní a poplatní sílu lidu, znemožňuje spotřebu a působí dnešní velikou bídu lidstva.

Lidé si také neuvědomují, že blahobyť lidstva tvoří jediné hojnost statků všeho druhu, a nikoli kupy peněz, statky nepodložených, kteroužto hojnost nám účinně pomáhají bez námahy vyrobti stroje, a že se jedná jen o to, aby se těchto statků vždy dostalo každému v dostatečné míře, při čemž lidstvo bude na tom tím lépe, čím více práce s výrobou statků převezmou na sebe stroje a čím více se proto zkrátí povinná pracovní doba člověka, aby člověk většinu svého času mohl věnovati radostnějšímu uspořádání svého života a svému kulturnímu povznesení a nebyl nucen plahočiti se v potu tváře od úsvitu až do noci za suchou skývou chleba ve stálém odříkání a strádání.

Konečně lidé nechápou, že dnes není žádné nadvýroby a že celý problém krise spočívá pouze v tom, že široké masy lidové jsou vždy více zbavovány práce a výdělků a tím i své kupní a poplatní síly a proto jsou úplně vyřazovány i z konsumu. Kdyby jim však byla dána možnost práce a slušného důchodu z práce, tu by svou kupní silou nejen celou výrobu rozebraly, nýbrž naopak by ta nynější výroba pak vůbec nestačila a musela by býti podstatně rozšířena. Spočívá tedy celý problém krise jediné ve stále pokračujícím úpadku kupní a poplatní síly lidových mas o v soustavném ničení konsumenta jeho nadměrným vykořisťováním. Proto se kola průmyslu vždy více zastavují, průmyslové závody a živnosti jeden za druhým padají a s nimi padají i zdroje státních a veřejných příjmů, a hospodářský i sociální rozvrat roste do katastrofálních rozměrů.

A tento pokračující úpadek kupní síly lidu nezavinila snad technika a racionalisace, jejíž vývoj se děje docela přirozenou cestou a který nelze zastaviti, jako nelze zastaviti neutuchající tvořivou činnost ducha lidského, nýbrž zavinila to naprostá desorganisace distribuce výsledků práce lidí a práce strojů. Doposud všechno úsilí vědy při výrobě se soustředilo jen na technickou organisaci výroby a na její racionalisaci, ale nikomu dosud ani nenapadlo, že to přímo podmiňuje, aby stejná vědecká péče se věnovala i organisaci distribuce obrovské výkonnosti techniky a racionalisace, jinak že lidstvo bude umíratí hlady a zimou uprostřed největší hojnosti všech životních potřeb, jak se nyní již děje. Musí tedy i distribuce výtěžků práce lidí a práce strojů býti správně zorganizována na přísně vědeckých základech, aby byla v úplném souladu se zracionalisovanou výrobou, s dalším pokrokem techniky a s potřebami lidstva, a nesmí býti ponechána zvlí bezohledných kapitalistů a spekulantů, kteří hledí ze všeho těžiti jen pro sebe a na úkor lidu i na úkor státu a tak způsobují nynější hospodářský a sociální rozvrat.

Veskeren život na zemi podléhá zákonům přírody, zákonům energie a hmoty, a člověk jest organický útvar energetický, čili harmonický souhrn všech přírodních energií, život vytvářejících a život stále obnovujících, nadaný všemi schopnostmi ovládati tyto přírodní energie k svému největšímu prospěchu a nekonečnému blahobytu. Proto právo řídit hospodářský a sociální život lidstva na zemi má příslušetí těm, kdož nejlépe ovládají zákony přírody, zákony energie a hmoty, a to jsou inženýři a technické. Tito byli však zatlačeni úplně do pozadí finančníky a právníky, jejichž jediným cílem a vodítkem jest neúprosný zákon zisku a snaha po zdolání soupeře za každou cenu za účelem zmocnění se jeho zákazníků, třebas by při tom celkový zájem národa i státu hynul. Dnes jediné klam a šalba světem vládnou místo poctivé tvořivé práce a výsledkem toho pak jest všechna ta dnešní nekonečná hmotná i mravní bída lidstva.

Znamenám v plné úctě oddaný

Kuneš Staníček.

Děje se státním zaměstnancům křivda?

I.

Vážený pane redaktore,
ráda bych byla ihned odpověděla na ony dva dopisy, jimiž páni pisatelé reagovali na dopis můj, Vámi uveřejněný, shledala jsem však, že nejsem dosti silna k správné odpovědi. Měla bych se podle mínění oněch pánů styděti, a přece tomu tak není; cítím se jen osamělou a zrazenou. Snad cítila bych se zahanbena, kdyby jejich slova vůči mé osobě byla oprávněna, ale tak jsem přece jen přesvědčena, že nemají ve všem pravdu a že je přece jen více těch, kteří cítí jinak, i když jsou ochotni obětovati pro lepší budoucnost státu více než část svých příjmů. Snad začala jsem svou věc špatně, řídíc se pouze citem, snad jsem i v něčem nadsadila, přes to však tvrdím, že je mezi námi mnoho takových, kteří i při 2000.— Kč měs. příjmů mají jen dvojí možnost: buď dají svým dětem vzdělání, jaké vyžaduje jejich inteligence, pak jsou však nuceni vystaviti celou rodinu strádání a snad i podvýživě (je-li dětí více), nebo věnují vše na prospěch zdraví a uspokojení tělesné, při čemž však je jim smířiti se s myšlenkou, že jejich dítě bude jednou stát uprostřed života nevyzbrojeno, s vlohami, které nemohlo rozvinout, a které tedy nebude moci uplatniti. Na to ovšem máme každý jiný názor, a já sama přiznávám, že ačkoliv jsem schopna snášeti jakékoliv strádání fyzické, jsem slába snéstí příliš dlouhé strádání duševní, a vím zcela jistě, že dříve či později mu podlehnu. — Proto však nemíním se veřejnosti zpovidati, do jaké míry týkal se onen dopis mé osoby. Vytýká se mi také, že pro stokorunu nadělám příliš mnoho rámusu, a přece jsem žádala, aby byla přijata nabídka exekutivy, a ta navrhla 2% srážky všem státním zaměstnancům! Přiznávám také, že dívala jsem se nahoru, podotýkám však současně, že dívala jsem se stejně i dolů — ba i na ty nezaměstnané — a věrte mi, že kdybych měla příjmy, jejichž jedna polovička stačila by k slušnému životu, byla bych první, která bych tu druhou nabídla státu, aby nebylo nutno dopouštěti se křivdy na těch, kteří si toho nejméně zaslouží.

Ke konci se Vám, pane redaktore, ještě přiznávám i k tomu, že jsem ony dopisy oplakala, ale chápu, že nemohl jste jinak než je uveřejniti, a děkuji Vám i za to; — kdo ví, zda i to nebylo potřebné.

V úctě Vaše M. J.—ová.

II.

Vážení!

V doprovodu k mému článku v „Přítomnosti“ přičetla mi redakce větší dávku nesobeckosti, než ve skutečnosti mám, a v odpovědi p. dra H. přičítá se mi za to o to méně sobeckosti, než mám. Ještě nejsme tak daleko, abychom byli zbaveni sobeckosti — snad jí mám jen o trochu míň. Ale mám ji také.

Jádro věci však leží v tom, zda žena veřejného úředníka s platem čistého kol 1½ tisíce má právo hájit plat a k o v ý m způsobem jako to učinila — zda má právo volat na veřejnost a výslovně ministra financí, že jí nezbyvá než krmit děti hladem a odívat zimou a — nehledíc k ztrátě radosti ze života (při zmíněné srážce) — dokonce vybrat dětem pokladničku. V té věci musíme předně udělat jasno bez výhrady. Musíme se rozdělit na ty, kteří to zavrhuji, snesou, nebo jako pan dr. H. shledají „tak dojemným“.

Než odpovím na obsah odpovědi a doplním své naznačené mínění, prosím, abyste mne nepovažovali, jak mne vidí p. dr. H., za defenzivní a pasivní povahu. Nic mi není tak vzdáleného jako askese, a nic by mi nebylo tak milé jako zvýšení platu o polovinu. Pan dr. H. mne obviňuje, že doporučuji nelidský idealismus. Jestli bych něco doporučoval, tedy by to byl jistě lidský idealismus, ba ten nejlidštější. Konečně nejsem národní demokrat.

Absolutně vzato, přál bych si zvýšení platu, je nutné a přál bych si ho u všech lidí. Je cílem civilisace a pokroku zatím zlepšit soužití na zemi a zlepšit životní míru všech. Svoboda

bez peněz je sama o sobě velmi málo cenná věc. Ale jsou zde překážky. Tou je rozpočet, který je spolehlivým ukazatelem důchodu národa (těch pár nedostizných majitelů nehraje poměrně žádnou roli).

Redakce podotkla velmi správně, že se nemá jít cestou nejmenšího odporu. Bylo to v „Přítomnosti“ již jindy řečeno a rádi s tím souhlasíme. Přes to však vidíme, že se tím směrem vždy jde. Z úkolů, které redakce připomíná, je největší efekt očekáván z regresu. My víme však, co to dalo práce s úrokovým zákonem a jaký poměrně slabý efekt měl. Předpokládejme, že se regres uzákoní: 1. nutno očekávat na rok pokles spotřebních dávek (1/3 celé státní úhrady). Tento pokles spotřebuje značnou část regresu. 2. Bude to velmi dlouho trvat, než se tento program provede. Dohadování a mocný odpor prodlouží to do kolika let. Teď je právě skončena naděje na slevu ceny uhlí. Neprosadilo se to.

Rozpočet ale čekat nemůže. Z toho se musí již od ledna platit hlavní položka, platy. Co se v tom případě musí stát?

To, co se dělo vždy a co se bude vždy dít. Půjde se cestou nejmenšího odporu. Konec konců nemocenské a sociální zákony i naše zvýšení platu bylo vždy vynuceno působením na nejslabší stránku stran. Nic nedaly dobrovolně, a jen ohledy na masu státních zaměstnanců, jejich poměrně velký vliv oproti jiným masám voličů a snad i obava z vytvoření vlastní strany zaměstnanecké byla příčinou zvýšení. Lidová strana využila slabého místa a vpadla tam s kongruou.

To je asi jádro toho, co jsem chtěl, aby si paní uvědomila. Důkazem toho je třetí srážení přes všechny sliby. Na sliby nebyli politikové nikdy líní, a myslím, že to i dobře chtěli. Já je nijak neobhajuji, ale uznávám, že slabou stranou jsme my a že i když se nad tím rozhoříme co nejvíc, že to nepomůže. Čekat to musíme, že se na nás půjde, a bránit se také musíme. Nikde jsem nepsal, že se nemáme bránit — je to třeba, aby se té vlastnosti pudla nezneužilo a aby se snižovalo opravdu v nutném případě úměrně se situací. Jen z p u s o b bránění vytýkám. Vždyť exekutiva dělá, co může. Nechat ji a nedráždit veřejnost, rozladěnou stálým vpadáním krise do jejich rodin. Zachovávat jakousi rezervu — důstojnost. Ujišťuji, že já budu prvním, který bude volat po zvýšení, jakmile budeme z těchto let venku. Soudím podle jistých známek, že pokles bude jen ve spotřebních dávkách a výdělkové dani. Ostatní daně se stabilisovaly a i poklesy uvedené nebudou značné. Spotřeba se jaksi uskrovnila a zatím vydrží — snad v roce 35 již zůstane táž.

Máme vždy v ruce zbraň: sestavit svoji stavovskou stranu. Nemohla by být trvalá (slabý program), ale čas od času by se tím dalo pohrozit. Dnes ovšem ne. Já v její soudržnost věřím.

Pan dr. H. trvá na svém dobrém právu, a o vyřazené se mají prý zajímat vrstvy nedotčené krisé. Dobře míněno, ale zase ne na poli skutečnosti. Jde o to, že oni tvrdí, že hájí také své dobré právo a že také trpí krisé. Vidím právě v tom vadu, že lidé všichni hájí své dobré právo. Jen své. Ten druhý jaksi může si také hájit své právo, ale nás se nesmí dotknout. Když už se odvolává na Dostojevského, tak se sem hodí také slova Chestertonova: je podezřelý, tvrdí-li někdo, že má rád stát, je to nejlepší možnost nestálosti. Tak asi.

A o to se asi jedná: mít stále na zřeteli všechna fakta a spojitosti, a jak to dobře radí pan dr. H. paní J., nepsat, anebo když, tak — s rezervou. Ještě se nestalo, aby reserva se považovala za bezcennou. V dokonalé úctě Čech.

III.

V Brně dne 23. XI. 1933.

Vážená redakce,

z dopisů v 46. čísle „Přítomnosti“ vidím, že státní zaměstnanci — aspoň někteří — jsou velmi spokojení lidé, kteří ani ne-reptají, vyrovnávají-li se vždycky státní rozpočet na jejich útra-

ty. Očekávám, že ostatní vrstvy národa si vezmou z nich příklad, a že v nejbližších číslech „Přítomnosti“ najdeme dopisy lékařů a advokátů, brojících proti vysokým sazbám za jejich práci, ba že dokonce centrální ředitel nějakého kartelu bude nám dokazovati, že racionalisaci není třeba prováděti jen na útraty dělníků a pro zvýšení zisku akcionářů a vedoucích ředitelů. Přece však — dříve než se dočkáme těchto dopisů — chtěl bych přidati několik poznámek, hlavně k dopisu p. Čecha.

To Hejdovo přirovnání hospodářského života k hodinkám bylo sice velmi názorné, ale každé podobenství trochu kulhá, zvláště vezme-li se příliš doslovně. Vždyť po převratě se mnohým vrstvám jejich kolečka značně zvětšila, zatím co kolečko státně-zaměstnanecké zůstalo malé, a přece stroj běžel jakž takž dobře. Nevidím tedy ve snížení příjmů st. zaměstnanců būhvíjakou hospodářskou moudrost, je to pouze cesta nejmenšího odporu, která vyžaduje nejméně přemýšlení a nejméně se dotkne vrstev, na které si vláda netroufá pro jejich politickou nebo finanční sílu. Je to ovšem do značné míry vinou státních zaměstnanců, protože se roztržili na spousty politických i nepolitických organizací, které se nedovedou sejít, ani když se jedná o společné zájmy. Snižuje tedy stát platy stejným způsobem, jako to dělá každý normální kapitalista, který ví, že za branou čekají houfy nezaměstnaných, takže si musí jeho dělníci dáti všelicos líbit. Teorie o důležitosti spotřeby se panu Čechovi nelíbí a zdá se mu, že to dnes neplatí. Předpokládá patrně, že textilní průmysl, jemuž naši agrárníckou obchodní politikou je znemožněn vývoz, zaměstná více dělníků, budou-li musiti také státní zaměstnanci dáti si na jaře obrátiti starý kabát, je-li příliš oblyskaný, místo aby si dali ušít nový. Ostatně zdá se, že již také mnozí živnostníci (i ze středostavovské strany!) počínají chápati souvislost mezi svou tržbou a příjmy st. zaměstnanců, ačkoliv dříve jim vždycky srdéčko poskočilo, byli-li úředníci nějak přiskřípnuti.

Myslím, že nelze tak beze všeho podceňovati souvislost mezi srážkou Kč 100.— a radostí ze života. Za tu stovku měsíčně daly se koupiti knihy, spláceti radio nebo ukládati na výlet o dovolené, podle toho, co koho těší, co ho dovede osvěžiti a přidati radosti ze života. Na to tedy už asi státním zaměstnancům nezbude, zvláště když úhrnné srážky dosáhnou (počítaje v to zrušenou vánoční výpomoc a letošní odklad platů) téměř 25% základního platu. Je to patrně sentimentální v době, kdy je tolik nezaměstnaných, chtějí, aby státnímu zaměstnanci nestačilo najíst se a vyspat a aby snad měl i požadavky kulturní.

Horší by ovšem bylo, kdyby někdo z rodiny onemocněl, nebo kdyby dítě potřebovalo osvěžení v horách či u moře. Do prázdninové osady příjmovou dítě státního zaměstnance jen s rozpaky — vždyť je tolik potřebnějších — a také státní zaměstnanci se jaksi stydí ucházeti se o to u sociálních institucí. Patrně budou si musiti v budoucnu i v lecčems jiném odvyknouti studu. A nakonec Vás prosím, pane Čechu z Chocně, neďivejte se tak z vysoka na paní A. M. Jovou, která psala do 44. čísla „Přítomnosti“. Žena bývá v rodině obyčejně ministrem financí a v první řadě jí se dotýká nemožnost slušně vyrovnati rozpočet. Obyčejně musí sama na to tím nebo oním způsobem dopláceti. Proto je Vaše rozhořčení příliš laciné.

Dnes se mne celá ta záležitost vlastně přímo netýká. Je to jen pro vzpomínku na minulost, kdy jsem byl také státním zaměstnancem a těžko vyrovnával rozpočet 4členné rodiny z nedostatečného platu, který i před srážkami byl údělem státního zaměstnance. S veškerou úctou Ing. dr. J. Vrábek.

Na obranu obecnstva proti kritikům

Vážená redakce!

Dovolet několik slov za obecnstvo ke kritice Plickova filmu „Zem spieva“. Přes postačující reklamu a předchozí vynášení bylo na konec nutno přiznat, že film propadl. Kritika se cítila uražena a spustila ostrou bubnovou palbu proti — obecnstvu.

Že prý si dalo to nejhorší vysvědčení — k hanbě celého národa a kultury. Že je zkažené, degenerované, mluví se o jeho kulturním analfabetismu, o jeho kulturním ignorantství, o trapné kulturní ostudě a podobně. Při tom se hledí omlouvat slabiny filmu. Žádný z kritiků, pokud jsme četli, nešel do sebe, aby se kriticky zamyslel nad skutečnými příčinami neúspěchu. Nezkoumal, čím to, že tak krásný film u širší veřejnosti propadl, ačkoli z něho i z žalujících kritik je přece patrné, že nebyl natáčen jen pro několik vyvolenců. Kde že zůstala ona zápalná jiskra, ono tajemství úspěchu?

Všechno se svádí na obecenstvo; ono jediné to má odnést. Co všechno se vejde do tohoto širokého pojmu, do beztvareho pomnožného slůvka „obecenstvo“! Zároveň se tak trochu spoléhá na psychologii čtenářů, že si to nikdo přímo na sebe nevztáhne, že si každý hrdě pomyslí: „V tom já nejsem“ nebo také „děkuji ti, bože, že jsi mne neučil jako ty druhé“. Pomyslete však, že obecenstvo jste vy, my, každý z nás, a že tu vlastně dostáváme všichni svůj díl. Ti, co film viděli, že nejevili dost nadšení, že nerozkřikli dost jeho slávu, ti, co na něm nebyli, že jsou spoluvinníky.

Je dosti důvodů ujmouti se našeho obecenstva. Bylo už častěji korektivem proti různým výstřelkům a potřebným regulátorem v umění i v životě politickém a hospodářském. Obecenstvo dlužno sice vést, povznášet, vychovávat, učit se dívat, putno je působit na veřejné mínění, ale vždycky jen srozumitelným slovem a přesvědčováním. Není možno rozčileně nakořovat, co se musí líbit a co ne, nelze vnucovat sebe a své oči všem. Je správné, ovlivňuje-li se obecný vkus, ale oktrojovat, zastírat, znásilňovat tu nic nejde. Jako nejde poručit, abychom něco nebo někoho měli rádi.

Je-li někdo vinen neúspěchem filmu, jistě to není jenom obecenstvo. Podle výsledného dojmu, jaký zůstal, i když se už podrobnosti vykouřily, lze říci, že filmu chybí režisér, organizátor, i básník. Jinde nelze hledat vinu. Natolik se ještě pamatujeme, že filmu scházelo cosi jako vnitřní pravdivost, spád, charakter, životnost, jiskra. Všichni jsme šli na premiéru filmu pro potěšení srdce, a mnozí si jistě chtěli mimo to napravit dojem po Ůlehlově filmu „Mizející svět“. V Čechách vůbec jsou přece dávno v srdečné oblibě slovenské písničky, kroje, hory. Po tom, co se psalo před premiérou, všichni se jen těšili. „Očekávali jsme proto, že v době, kdy slovenská otázka je tak ožehavým vnitropolitickým problémem našeho státu, bude se film o Slovensku těšiti zvláště velkému zájmu obecenstva. Ale trpce jsme se zklamali. Číselná bilance premiéry Plickova filmu v Praze je smutným dokladem kulturního ignorantství pražského obecenstva. Film „Zem spieva“ se udržel na programu stěží jeden týden při úplně pasivním provozu.“ Takto se hořkuje v článku p. Jára Brože „Trapný nezáměr o krásný slovenský film“ v č. 46 „Přítomnosti“.

Není pochyby, že také obecenstvo smělo být zklamáno. Je i mezi obecenstvem mnoho lovců a milovníků krásy, třeba neznámých a nepíšících. Obecenstvo právem čekalo umělecký čin, stupňování a překonání podobných dřívějších filmů, také těch, které sám učitel Plicka již ukázal. Snad někteří byli filmem uneseni. Rozhodně byli v mizivé menšině i mezi tou cifrou (za týden pouhých 6.817) návštěvníků, kteří nestačili rozpálit nadšení u svých známých a v celé veřejnosti natolik, aby se film lépe a déle udržel na programu. Film nepřesvědčoval, byl nějak prázdný, neživý, místy až nudný. Přišel, ale nevítežel. Nevěřte, že by právě filmové umění nezvítežilo nad obecenstvem, zejména šlo-li o slovenský námět, podporovaný panem prezidentem, což u mnohých mohlo znamenat, že film asi též dopadl přesně podle jeho vkusu a intencí. Pravdymilovného člověka ruší, není-li krása podána dosti pravdivě. A filmová báseň o Slovensku může být úplně pravdivá, prostá, neumělkovaná, bez falešných dekorací. Může přirozeně plynout, ať

uklidňujícím pastorálem nebo v ohnivé bujnosti mládí, jako ty slovenské písně. I nebásek mohl poznat, že zde chybí slovenský rytmus a dynamika života. Že nadpis je vlastně honosnější než sám film, že říká víc, po př. něco jiného, než se děje v díle samotném.

Tvrdí-li se ve zmíněném článku „Přítomnosti“, že přes svoji nedějovost má film vnitřní dramatickou sílu a strhující dynamičnost, bylo v kinu konstatováno, že na skutečné diváky byla ta síla slabá a že nikoho tak dalece nestrhla. Lidé o sobě pořád věděli, místy čekali, kdy už přijde něco jiného, a zívali při nekonečném promítání mraků. Oblaka zaplavují v poslední době vůbec filmy (stejně jako nový způsob fotografování všeho odspoda a všelijak zešikma). — Jsme již umrakováni. — Oči k nebi stále obrácené jsou odváděny od pozorování a obdivování země, po níž chodíme. Ta země slovenská zpívá nejen v aranžovaných obrazech nedělních a svátečních, zpívá a voní ve všedním životě, v každodenní své práci a chudobě. Jsme daleci toho, abychom se ztotožňovali s komunistickým tiskem v agitačně tendenčním posuzování tohoto filmu, ale je jisto, že Slovensko i Podkarpatská Rus čekají ještě na své filmaře. Tím zajisté není zmenšován kulturní význam záslužné Plickovy národopisné práce.

Kdo navštívil Slovensko a třeba vícekrát, sotva spatřil všechny ty hry a zábavy, jimiž je film prošpikován; a přece viděl všude plno nezpodobené krásy. Skvělé fotografie Plickovy dávaly naději, že jeho film podá víc i v tomto směru. Tance a hra nedodávají filmu onen vlastní pohyb. Okolnost, že se někdo „třeba 5 let neúnavně piplá se svým dílem, aby přivedl na svět dokonale, do detailů promyšlený a propracovaný film“, sama nedokazuje „tvůrčí práci umělce“. Ani to, že jen na sestřihu filmu pracoval plný rok s jiným talentovaným umělcem, nevytvořilo z filmu jednotný organický celek.

Film o Slovensku nepotřeboval, aby celé veliké partie z Podkarpatské Rusi, a zrovna ty nejkrásnější, nepřirozenější části celého filmu, byly jaksi pod rukou vydávány za slovenské. V nadpisech nebylo, pokud víme, ani zmínky o tom; a na jedinou běžela Podkarpatská Rus až někde od Jasiny. Jednou jsme zahlédli neupřímné slovo „pravoslavný lid slovenský“. Toho všeho přece nemuselo být! Sotva lze teď dosti zdůraznit, to že v Čechách nepropadlo Slovensko, jeho zpívající země, nýbrž jen obrázkové její zpracování. Projevený malý zájem o film se nerovná zájmu o zemi a její obyvatele. Tyto dva zájmy či nezájmy se nesmí a nemohou ztotožňovat. Vřelý poměr českých zemí k Slovensku nebudiž měřen chladem odmítnutí filmu, i když jsme si vědomi, že té lásky a vzájemného poznávání by mohlo být více. A že ho bude pořád víc a více.

Film je zvukový. Ale hudební část je slabá, nerovná se obrazové části, ani s ní nesrůstá. Hřmot násilně komponované hudby i pokusy se zpěvy a písněmi nechávaly obecenstvo docela chladným a nijak nepomáhaly zvýšiti zájem o film. Nechyběly vážné hlasy, že by vhodné dějové pásmo bylo věci posloužilo a zájem o film zachránilo. Dějová souvislost není nic tak hrozného, čeho by se kulturní filmař musel úplně vystříhat a bát. Hodnota podobného filmu nemusí být dějovou nití porušena. Dějem nerozumíme pokaždé jen „banální, všední románek lásky“.

Nebojme se pravdy, přímosti! A zbytečně se také nestračujeme o pražské obecenstvo. Vzpomeňme, jak si na příklad vedlo za války a ve dnech převratu. A že pomohlo nejedné dobré životaschopné věci k trvalému úspěchu, třeba proti rychle se střídající módě.

A. B.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní
 Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská